

Lietuvos totoriai

Nr. 7–9 (119–121)

2008 m. spalį–gruodis

ISSN 1822–2072

2009 metų musulmonų švenčių ir atmintinų datų kalendorius

Krikščioniško kalendoriaus data	Mėnulio kalendoriaus data	Šventės bei atmintinos datos
2009 m. sausio 7 d.	1430 m. Muharram 10 d.	Ašure (Atgailos ir pasninko diena)
2009 m. kovo 9 d.	1430 m. Rabi Al-Avval 12 d.	Mevlud (Pranašo gimtadienis)
2009 m. rugpjūčio 22 d.	1430 m. Ramadan 1 d.	Pirmoji Ramadano diena
2009 m. rugsėjo 16/17 d.	1430 m. Ramadan 26/27 d.	Kadr naktis
2009 m. rugsėjo 20 d.	1430 m. Šavval 1 d.	Ramadan bairamo pirmoji diena
rugsėjo 21 d.	Šavval 2 d.	Ramadan bairamo antroji diena
rugsėjo 22 d.	Šavval 3 d.	Ramadan bairamo trečioji diena
2009 m. lapkričio 26 d.	1430 m. Zul Hidžah 9 d.	Arafato diena
2009 m. lapkričio 27 d.	1430 m. Zul Hidžah 10 d.	Kurban bairamo pirmoji diena
lapkričio 28 d.	Zul Hidžah 11 d.	Kurban bairamo antroji diena
lapkričio 29 d.	Zul Hidžah 12 d.	Kurban bairamo trečioji diena
lapkričio 30 d.	Zul Hidžah 13 d.	Kurban bairamo ketvirtoji diena
2009 m. gruodžio 18 d.	1431 m. Muharram 1 d.	Naujieji metai
2009 m. gruodžio 27 d.	1431 m. Muharram 10 d.	Ašure (Atgailos ir pasninko diena)

Mieli tautiečiai!

*Lai nepristinga laiko meilei, laiko poilsiui, laiko kilniems tikslams,
laiko geriems draugams...*

Lai nepristinga laiko padaryti darbą, paspausti bičiulini ranką...

Gražių ir laimingų 2009 metų!

*Gerumo, ramybės, džiaugsmo, meilės, šilumos, šypsenu, jaukumo
ir visko, kas žmogui teikia laimės.*

Lai viskas prasideda iš naujo ir tik gerai!!!

Nuoširdžiai,

*Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga,
laikraščio „Lietuvos totoriai“ redakcija*

Vardan Alacho, Maloningojo, Gailestingojo

Kreipimasis

Mieli broliai ir sesės musulmonai! Brangūs tautiečiai!

Jau daugiau nei 600 metų, kai mūsų protėviai Vytauto Didžiojo prašymu atvyko į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę. Gindami šį kraštą ir aukodamiesi dėl jo, jie savo krauju užsidirbo savo gerą vardą ir vietinių žmonių pagarbą. Įgiję Lietuvos žmonių pasitikėjimą ir teisę vadinti šį kraštą savo naująja Tėvyne, mūsų tautiečiai įnešė svarų indėlį į Lietuvos istoriją, kultūrinį ir dvasinį gyvenimą. Dirbdami įvairiose valstybės tarnybose ir ūkio šakose, mūsų tautiečiai išsiskyrė sąžiningumu ir kruopštumu. Nemaža dalis turėjo bajorų teises. Taip pat verta paminėti, kad XIX-ame amžiuje ši nedidelė tauta išugdė 24 generolus. Mūsų tautiečiai visada pasižymėjo kaip išmanūs žemdirbiai, nagingi meistrai bei geri kulinariai.

Šiuo metu mūsų tautos atstovai taip pat eina įvairiausias pareigas mūsų valstybėje ir dirbuojasi jos labui, o jaunimas stengiasi siekti mokslo aukštumų. Baigusią aukštąjį mokslą Lietuvos totorių skaičius yra tikrai pavyzdinis. Bet prisimindami praeitį privalome paminėti, kad praūžę karai, trėmimai skaudžiai atsiliepė mūsų tautai. Ypatingą žalą padarė tarybinės okupacijos metai, kai Lietuvos musulmonai, kaip ir kitų religinių konfesijų atstovai, negalėjo laisvai praktikuoti savo religijos, ugdyti jaunosios kartos religingumo ir burtis savo maldos namuose. Todėl žymiai padidėjo tautos asimiliacija, o tai gresia jos išnykimu. Turime pasakyti, kad iki šiol Lietuvoje mūsų tautos jaunimas negauna tinkamo religinio švietimo, mums trūksta islamo religijos mokytojų, dvasininkų.

Organizuojami užsiėmimai, sekmadieninės mokyklos ar kiti kursai, kuriuose dėstomi islamo religijos pagrindai, totorių ar

turkų kalba bei etnokultūra turėtų dominti visų mūsų vaikų tėvelius, bet, deja, ne visi tėvai skatina savo vaikus pažinti tai, kas svarbu mūsų tautai. Mes turime suprasti, kad jeigu ir toliau tęsis šie neigiami veiksniai ir požiūris į šiuos klausimus bus aplaidus, tai mes niekaip negalėsime sustabdyti tautos nykimo proceso.

Siekdamas išsaugoti tautos religingumą, papročius ir tradicijas pagarbiai į Jus kreipiuosi:

1. Atkreipkime ypatingą dėmesį į mūsų vaikų ir jaunimo religinį ir dvasinį ugdymą, mūsų tautinės kultūros išsaugojimą.
2. Religinių bendruomenių vadovams, dvasiniams vadovams reikia daugiau pastangų skirti religiniam-dvasiniam tautiečių švietimui, atgaivinant šimtmečius saugotą religinį tapatumą ir dvasines vertybes.
3. Reikia padidinti leidybos vaidmenį puoselėjant ir skleidžiant žinias apie islamo religiją ir tautos tradicijas.
4. Religinėms bendruomenėms kartu su LMSDC – Muftiatu reikia ruošti jaunuolius, norinčius įgyti religinį išsilavinimą užsienio šalių aukštojo mokslo įstaigose.

Alachas Korane sako: {Išties Alachas nepakeis žmonių padėties, kol žmonės patys savęs nepakeis.} 13:11.

Brangūs tautiečiai, atminkite, kad tik mūsų visų bendros pastangos galės išsaugoti mūsų tautos gerą vardą ir pačią tautą Lietuvoje!

Telaimina Jus Dievas!

Lietuvos musulmonų sunitų dvasinio centro – muftiato valdybos pirmininkas, muftijus Romas Jakubauskas

Folkloro ansamblis „Alije“ šventė 10 metų sukaktį

OLGA JAKUBAUSKIENĖ

Spalio 4 dieną, šeštadienį, Vilniaus lenkų kultūros namuose dešimtmečio proga „Alije“ šventė jubiliejų. Į koncertą susirinko nemažai tautiečių ir gerbiamų svečių, kurie su žavesiu stebėjo pasirodymą. Prieš koncertą ir po jo ansambliai negailėta sveikinimų ir gėlių. Totorių įsikūrimo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 600 metų proga Aleksandrui Melechui kilusi mintis suburti ansamblį, kuris džiugintų visus ypatingomis melodijomis, šokiais ir dainomis, tapo tikrove. Ansamblis aktyviai dalyvavo įvairiuose renginiuose tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Nuo susikūrimo dienos iki šių dienų ansamblis plėtėsi, keitėsi jo nariai, todėl tą dieną buvo paminėti ir apdovanoti visi muzikantai, dainininkai ir šokėjai, kada nors buvę ansamblio nariais. Ansamblicius pasveikino Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas ir LTBS pavaduotojas verslininkas Motiejus Jakubauskas. Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie

Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus pavaduotojas Stanislav Vidtmann ansamblio vadovui Aleksandrui Melechui įteikė ypatingą apdovanojimą – Departamento Garbės aukso ženklą „Už nuopelnus“. Sidabro garbės ženklu „Už nuopelnus“ buvo apdovanota choreografė Rima Šimkūniene. Ansamblio nariai buvo apdovanoti TMID ir Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos padėkos raštais. Ansamblimblį „Alije“ pasveikino kitas kolektyvas, kuriam vadovauja A. Melechas – „Gžegožane“ iš Grigiškių. Nuoširdžius sveiki-

nimo žodžius ansambliai „Alije“ išsakė Panevėžio totorių bendruomenės pirmininkas Islamas Bogatovas, Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos pirmininkas Mahiras Gamzajevas, kiti renginio dalyviai. Šiai progai atminti buvo padaryta istorinė nuotrauka, kurioje įamžinti laimingi veidai, nuostabūs prisiminimai, pasididžiavimas savo tauta. Renginį vedė Vytautas Mikalauškas.

Linkime ansamblio „Alije“ vadovui Aleksandrui Melechui, choreografei Rimai Šimkūnienei ir visiems nariams geros kloties.

Raižiuose – bendrą lietuvių ir totorių istoriją nušviesiantis „Spindulys“

SAULĖ PINKEVIČIENĖ

2010-aisiais, kai Lietuva minės istorinio Žalgirio mūšio 600-ąsias metines, Alytaus rajone esančiame Raižių kaime turėtų iškilti paminklas Vytautui Didžiajam. Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininko pavaduotojas, verslininkas, įmonės „Sonetas ir Ko“ direktorius Motiejus Jakubauskas neabejoja, kad ši iniciatyva sulauks visuomenės palaikymo, nes paminklas įprasmina bendrą lietuvių ir totorių tautų istoriją bei pastangas kurti Lietuvos valstybę.

Istorinio totorių paveldo išsaugojimu besirūpinantis alytiškis M. Jakubauskas, architektas Romas Balčius, Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas ir kaunietis skulptorius Juozas Šlivinskas rugsėjo pradžioje lankėsi Raižiuose ir apžiūrėjo vietą, kur numatoma statyti paminklą Vytautui Didžiajam.

„Lietuvos totorių istorija neatsiejama nuo Vytauto Didžiojo. Jausdami pagarbą jam ir visai lietuvių tautai, norėtume Žalgirio mūšio jubiliejaus proga Raižiuose pastatyti paminklą. Kodėl Raižiuose? Nes ši vieta visada buvo Lietuvos totorių Meka. Prieš keletą metų turėjome idėją paminklą Vytautui Didžiajam statyti Alytuje, tačiau miestas nepanorėjo, o gal norėjo, bet nesugebėjo realizuoti šio sumanymo. Šįkart mes kalbame apie kitą kūrinių – kauniečio skulptoriaus Juozo Šlivinsko skulptūrą, kurios idėja jis dovanoja mums. Labai džiugu, kad sulaukėme Alytaus apskrities viršinininko administracijos pritarimo, šiuo metu sprendžiami formalumai dėl žemės, mums padeda architektas Romas Balčius“, – sako M. Jakubauskas, kuriam atrodo labai prasminga paminklą Raižiuose pastatyti būtent Žalgirio mūšio metinių proga, nes tai buvo pirmasis totorių kovos krikštas kovoje su kryžiuočiais.

Pasak M. Jakubausko, paminklui pritaria ir Raižių bendruomenė. Drauge su paminklo autoriumi J. Šlivinsku ir architektu R. Balčiumi apžiūrėta, kurioje vietoje skulptūra geriausiai įsikomponuotų į miestelio erdvę. Prieita prie bendros nuomonės: tinkamiausia vieta – Raižių centras, prie posūkio, kur paminklas būtų gerai matomas visiems atvykstantiems.

„Paminklo Vytautui Didžiajam nestatome nei totoriams, nei lietuviams – jis skirtas visiems kaip tautų draugystės simbolis, įprasminantis ilgametę bendro tautų gyve-

nimo vienoje valstybėje patirtį“, – teigia M. Jakubauskas.

Meninis minimalizmas bus informatyvus

Raižiuose turėtų iškilti septynių metrų granito skulptūra, simbolizuojanti karūną – spindulį, kurio apačioje bus iškaltas Vytauto Didžiojo bareljefas, o viršuje – lietuvių ir totorių tautoms reikšmingos istorinės datos.

Skulptūros autorius, Lietuvos dailininkų sąjungos Kauno skyriaus skulptorių sekcijos pirmininkas J. Šlivinskas sako, kad idėja Raižiuose statyti paminklą Vytautui Didžiajam jam pasirodžiusi įdomi. Nors autorius sumanymą jau ikūnijo darydamas maketą, galutinės koncepcijos sako dar tebeieškantis, nes istorinės medžiagos yra labai daug.

„Mano sumanymas – kartų kaita, du karaliai, jaunas ir senas, vainikuoti karūna – spinduliu, kuriame galima pavaizduoti istorijos personalijas, įvykius. Bendra karūna simbolizuoja bendrą valstybę, kurią kūrė kelios tautos. Pagrindinis skulptūros akcentas, žinoma, – Vytauto Didžiojo asmenybė. Jam jau skirta nemažai meninių sumanymų: labai gražūs Vytautui Didžiajam skirti Vytauto Kašubos medaliai, Petro Aleksandravičiaus bareljefas štai kabo ant sienos – pats padovanojau jį Motiejui“, – sako J. Šlivinskas. Pasak jo, meniniame sumanyme išryškės Vytauto santykis su totorių diaspora. Ši idėja kartu yra minimalistinė, bet ir pateikia daug istorinės tekstinės medžiagos, kurią žiūrovas galės paskaityti.

Paminklas bus neurbanizuotoje erdvėje, todėl skulptorius sako jo aplinkoje naudosiantis kuo daugiau gamtinių medžiagų. Jo nuomone, čia gražiai derėtų natūralūs rieduliai, o ir pačioje skulptūroje turėtų būti kuo mažiau gamtai nebūdingo blizgesio, kad sumanymas organiškai įsikomponuotų į kraštovaizdį.

Totorių muziejus bus – su valdžios parama ar be jos

„Ar daug gali vienas žmogus? Jei turi gerą idėją, vienišas ir neliksi – visada atsiras būrys bendraminčių“, – įsitikinęs M. Jakubauskas, ne vienus metus kryptingai siekiantis išsaugoti totorių paveldą ir galintis pasidžiaugti šio darbo rezultatais – ne tik būsimu paminklu Raižiuose, specialiai įkurtu Vytauto Didžiojo paminklo statybos fondu (prie jo kviečiami prisidėti visi geros valios žmonės – ne tik pinigais, bet ir darbais), bet ir totorių muziejumi, kuris duris

lankytojams turėtų atverti taip pat 2010 m.

Jau žinomas ir pirmasis šio muziejaus eksponatas – juo taps vilniečio skulptoriaus Jono Jagėlos paminklo Vytautui maketas ir aukščiausių to meto Lietuvos valdžios vyrų pažadai, kad jis bus pastatytas Keturiasdešimties Totorių kaime. Deja, pažadai ir liko pažadais, o paminklo idėja – muziejuje.

„Džiaugiamės, kad mūsų privati iniciatyva sulaukė palaikymo, lešų muziejui steigti žada skirti ir Vyriausybė, ir Alytaus rajono savivaldybė, šią mintį ypač palaiko Alytaus apskrities viršinininko administracija. Bet net jeigu tokio palaikymo nebūtų – muziejus bus, nesvarbu, ar su valdžia, ar be jos. Pirmiausia reikia labai gerų norų ir komandos, o tada jau galima įgyvendinti geras iniciatyvas – tikiu, kad mums pavyks“, – sako M. Jakubauskas.

Jam pritaria Totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. A. Jakubauskas, kurio žiniomis, iniciatyva Raižiuose statyti paminklą Vytautui Didžiajam – vienintelė tokia Lietuvoje, skirta Žalgirio mūšio šimtmečiui paminėti.

„Žiūrint į gražias totorių bendruomenių iniciatyvas ar ne laikas būtų susimąstyti ir lietuviams?“ – svarsto Alytaus apskrities viršinininko administracijos architektas R. Balčius.

Vytauto Didžiojo paminklo pastatymo fondui galima aukoti:

LT 634010040900309307,
DnB NORD Alytaus skyrius,
Fondo pirmininkas Motiejus Jakubauskas,
tel. (8-699) 8 05 18.

Straipsnis perspausdintas iš laikraščio „Alytaus naujienos“, 2008 09 10 d.

Aleksandras ir Romualdas Makaveckai

Tėvas ir sūnus

FELICIJA MAKAVECKIENĖ

Tėvas – Aleksandras Makaveckas (1890–1992)

Aleksandro Makavecko prosenelis Mustafas (g. 1795 m.) buvo kilęs iš Nemėžio kaimo (netoli Vilniaus). Sulaukęs 24 metų jau buvo LDK kariuomenės priešakinės sargybos pulko draugas, o nuo 1837 m. – totorių pulko, vadovaujamo pulkininko Beliako, karininkas. Už tarnybą jis gavo žemės Raižiuose. Aleksandro senelis Abraomas jau buvo žemvaldys. Jo vaikai buvo sūnūs Motiejus, Baziulis, Jonas ir duktė Rozalija. Motiejus sūnus Stepas dirbo mokesčių inspektoriumi Trakuose. Jo vaikai gyveno Lenkijoje, kiti emigravo į JAV. Baziulis liko žemvaldžiu Raižiuose, jo palikuonys gyvena įvairiose Lietuvos vietose. Duktė Rozalija ištekėjo už Chazbijavičiaus, taip pat žemvaldžio, gyveno Raižiuose. Lietuvoje gausu jų palikuonių.

Sūnus Jonas (1855–1930), Aleksandro Makavecko tėvas, Vilniuje baigė karinin-

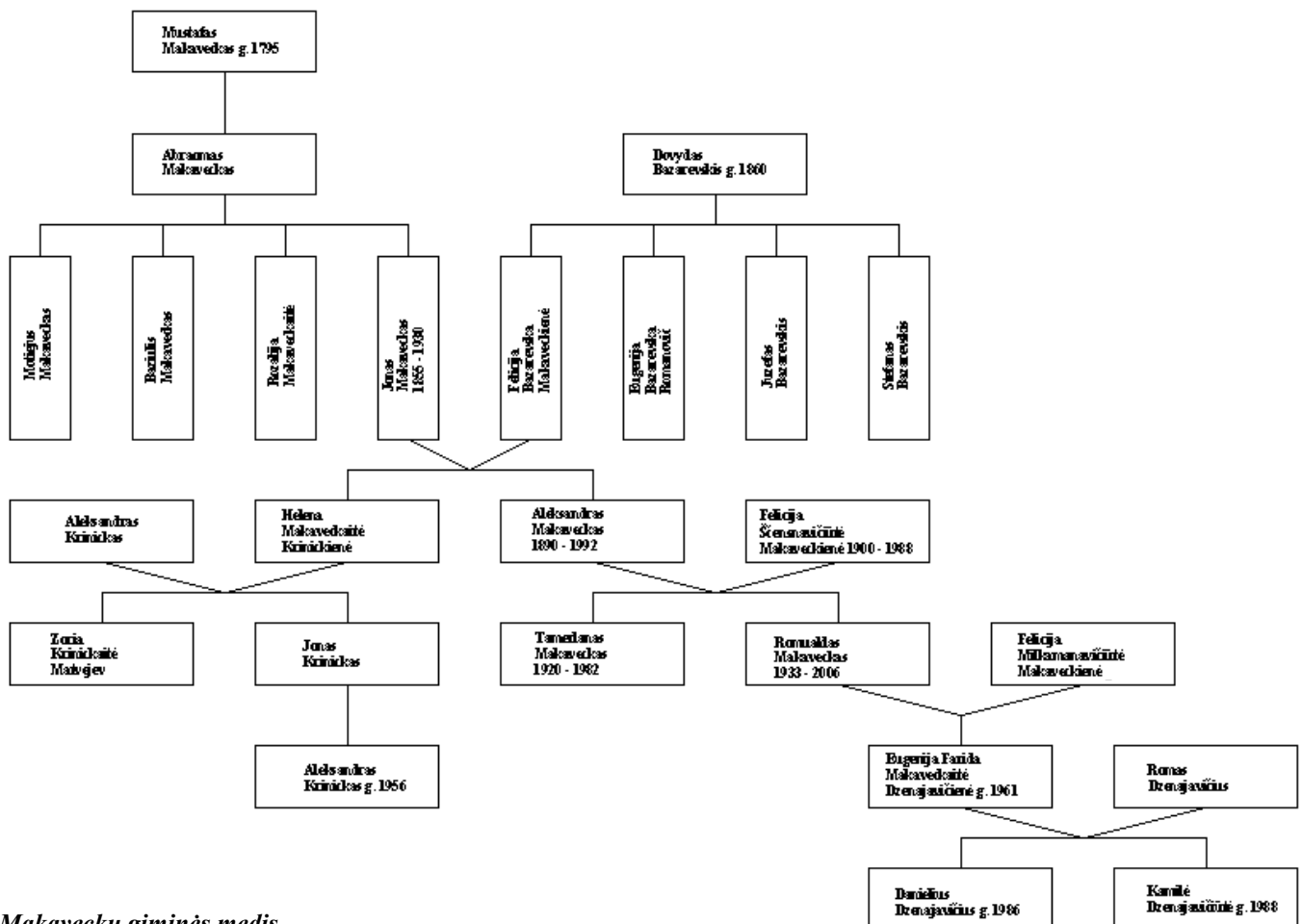

Felicija Bazarevskaja-Makaveckienė ir pulkininkas Jonas Makaveckas

kų mokyklą, tarnyboje pakilo iki pulkininko laipsnio. Vėliau jis dirbo Rygos ir Vilniaus karo ligoninių globėju. 1920 m. kartu su žmona Felicija ir sūnumi Aleksandru tapo Plasapnykų (dabar Pilėnai netoli Butrimonių) dvaro savininku.

Jono Makavecko žmonos (Felicijos

Bazarevskos) protėviai Tonikej Emirza totoriai vieni iš pirmųjų atvyko į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę, dalyvavo Žalgirio mūšyje. Visi giminės vyrai buvo kariškiai. Vėliau Felicijos senelis Jonas Bazarevskis (1774–1835) tarnavo teismų sistemoje Vilniuje. Tėvas Dovy-

Makaveckų giminės medis

Helena Makaveckaitė – Smolnio instituto absolventė

das (1819–1914), taip pat teisininkas, tarnavo Vilniuje, vėliau Kališo mieste Lenkijoje. Jis visiems savo vaikams siekė aukštojo išsilavinimo ir pirko dvarus: sūnui Juzefui (jis buvo agronomas) – Bačkonių dvarą (šis dvaras dėl puikios savo padėties ir reto grožio išliko iki šiol, jame įkurtas restoranas), dukteriai Felicijai Makaveckienei – Plasapnykų dvarą, sūnui Stefanui, Vilniaus universiteto profesorius, Getingene (Vokietija) apsigynusiam mokslų daktaro laipsnį – Bonifacevo dvarą. Pats profesorius, kuris buvo vedęs Kričinskaitę iš Nemėžio, nusipirko Vilniuje didelį namą. Pora neturėjo vaikų. Antrojo pasaulinio karo pabaigoje emigravo į Šveicariją, vėliau į Belgiją, kur mirė ir yra palaidoti. Vyresnei dukteriai Eugenijai, ištekėjusiai už Lenkijos generolo Aleksandro Romanovičiaus, kilusio iš Gardino totorių, pirko Nekrašiūnų dvarą. Pats generolas turėjo namus Gardine. Šeimos lėšomis Nekrašiūnuose buvo pastatyta mečetė. Jų vaikai karo pradžioje 1939 metais, sovietams užėmus Vilnių, emigravo iš pradžių į Kauną, o vėliau, neradę jokių perspektyvų Lietuvoje – į Angliją, Londoną. Ten apsigyveno jų 3 dukterys (Sofija, Helena ir Mirjam), o sūnus išvyko į Argentiją. Šiuo metu gyva yra tik Helena.

Deja, pasikeitus istoriniams laikotarpiams, bent kelioms valdžioms, dideli šeimos užgyventi turtai (per 1000 ha žemės, dvarai ir keli namai) dabar atrodo tarsi mirazas. Gyvenimą teko pradėti iš naujo, jis buvo sunkus, dažnai lydimas sukrėtimų ir praradimų.

Tačiau grįžkime į praeitį.

Jono Makavecko šeimoje gimė 2 vai-

Helena Makaveckaitė-Krinickienė su vyru prie savo namų Vašingtone

kai. Duktė Helena (1888–1984) baigė Peterburgo Smolnio kilmingųjų panelių institutą, ištekėjo už Aleksandro Krinickio, karininko, karo inžinieriaus, kilusio iš Vasiliškių kaimo dabartinėje Baltarusijoje.

Jis dirbo Peterburgo Putilovo ginklų gamykloje ir, prasidėjus I pasauliniam karui, 1914 m. buvo komandiruotas į JAV pirkti Rusijai ginklų. Išvažiavo su šeima – žmona ir vyresniąja dukterimi Zora. Pasikeitus aplinkybėms liko ten gyventi. Amerikoje jiems gimė sūnus Jonas. Dabar jų palikuonys gyvena Vašingtone.

Sūnus Aleksandras (1890–1992) gimė Vilniuje. Baigęs Viniaus berniukų gimnaziją, išvažiavo mokytis į arčiausiai tuo metu veikusį Kijevo Šv. Vladimiro universitetą, kur studijavo teisę ir gavo civilinės teisės specialisto diplomą. Tolimesnes studijas nutraukė 1917 m. revoliucijos įvykiai. 1920 m. su tėvais išsikėlė ūkininkauti į Plasapnykų dvarą. Tuo metu 1921 m. vedė Fatimą Ščensnavičiūtę (1900–1988), kuri su šeima grįžo iš Orenburgo, kur šeima gyveno evakuacijoje Pirmojo pasaulinio karo metu. Šeimą sudarė mama Elžbieta Bairašauskaitė-Ščensnavičienė, seserys Sofija (vėliau Gembickienė) ir Fatima, brolis Stepas. Brolis Stepas, karininkas, vėliau grįžo į Rusiją, dalyvavo pilietiniame kare, ten vedė rusų tautybės žmoną, turėjo sūnų. 1937 m., kaip buvęs caro karininkas baltagvardietis, buvo represuotas kartu su daugeliu savo likimo brolių, ir, matyt, nužudytas, nes jokių pėdsakų aptikti nepavyko. Šeimos tėvas Tamerlanas Ščensnavičius buvo kilęs iš Sokulkos ar

Suchovolės (Lenkija), jis mirė jaunas dar prieš I pasaulinį karą ir palaidotas Raižių Podjavorų kapinėse. Giminės iš jo pusės dabar gyvena Lenkijoje – Sokulkoje, Suchovolėje, Baltstogėje. Iš Bairašauskų pusės Fatimos Makaveckienės artimiausi giminės yra Mensaidas Bairaševskis, jo sesuo Fatima Bairaševska (jau mirusi), Mensaido duktė istorikė habil. daktarė Tamara Bairašauskaitė, gyvenanti Vilniuje, iš Butrimonių kilę Bairašauskai, Ščiuckų šeima ir kt.

Apie to meto gyvenimą Plasapnykų dvare Romualdo mama pasakojo kaip apie sunkų gyvenimo laikotarpį. Aleksandras Makaveckas, išaugęs inteligentų šeimoje, supratimo neturėjo apie kaimo gyvenimą. Būdamas ramaus ir nevaldingo charakterio nemokėjo organizuoti darbų. Kiek galėdami tą našta ant savo pečių vežė jo jauna žmona ir tėvas – Jonas Makaveckas. Pati vyresnioji ponija – Aleksandro mama – iš Vilniaus patekusi į gilią provinciją, ilgėjosi sau įprasto gyvenimo, nuolat buvo apimta depresijos.

1922 m. porai gimė vyresnysis sūnus Tamerlanas, o 1933 m. – jaunesnysis Romualdas. Dvarą išparceliavo per prezidento A. Smetonos žemės reformą – iš 300 ha žemės liko tik 80 ha.

Mirus tėvui (1930), o vėliau ir mamai (1936), jaunieji Makaveckai pardavė dvarą ir Kaune nusipirko namą, į kurį šeima persikėlė gyventi. Romualdui tada buvo 3 metai.

Savo name Makaveckai gyveno viso labo iki 1940 m., kai sovietai okupavo Lietuvą. Greitai namą nacionalizavo ir

(Nukelta į 6-q psl.)

Aleksandras ir Romualdas Makaveckai

Tėvas ir sūnus

(Atkelta iš 5-o psl.)

šeimyna persikėlė gyventi į samdomą butą Mickevičiaus gatvėje. Karo metu netoli jų namų sprogo bomba. Išsigandę jie persikėlė gyventi pas Kauno totorius Baranauskus Gardino (dabar Puodžių) gatvėje. Kai karo pabaigoje Baranauskai (išskyrus tėvą) emigravo į Angliją, Makaveckai persikėlė gyventi į Višinskio gatvę.

Per tą laiką vyresnysis sūnus Tamerlanas baigė Aušros gimnazijos 4 klases, Kauno aukštesniąją technikos mokyklą ir vokiečių okupacijos metais kartu su grupe Lietuvos totorių jaunimo išvyko studijuoti į Austrijos sostinę Vieną. Tuo metu Kaune aukštosios mokyklos buvo uždarytos. Baigiantis karui Tamerlanas su kitais totoriais pateko į Londoną. Ten jis kurį laiką sirgo. Pasveikęs išvyko pas savo tetą Heleną į JAV, ten dirbo paprastu darbininku. Visą tą laiką jis labai ilgėjosi tėvų ir 1956 m. netikėtai grįžo į Kauną. Šis sugrįžimas, nors tai buvo vadinamasis Chruščiovo „atšilimo“ laikotarpis, negalėjo praeiti be sukrėtimų ir skausmo visai šeimai. Ilgai Tamerlaną tardė Kauno KGB, ir jam buvo uždrausta apie tai kam nors pasakoti. Tamerlanas palūžo, ilgai sirgo, negalėjo dirbti ir 1980 m. po sunkios ligos mirė.

Iki 1940 metų Aleksandras Makaveckas dirbo Šančių smulkaus kredito banke kasininku. Vėliau – radiofone, apskrities sveikatos skyriuje, knygų prekybos bazėje dirbo buhalterio darbą. Kažkokia dalimi šie darbai padėjo išlaikyti šeimą. Romualdo mama valdiško darbo nedirbo, nes įsidarbinti tais laikais buvo labai sunku. Nors Fatima Makaveckienė buvo

Fatima Makaveckienė su pirmagimiu Tamerlanu

baigusi darželio vaikų auklėjimo kursų, įsidarbinant reikėjo pildyti anketą, kurioje buvo tokie klausimai: ar užsienyje gyvena giminių, ar iki sovietmečio turėjo nekilnojamojo turto? Tuo metu vyro giminės visi buvo emigravę, buvęs turta konfiskuotas. Vyras rizikavo, į visus klausimus rašė neigiamus atsakymus, todėl dirbo.

Jaunesnysis Romualdas pradėjo lankyti V. Kudirkos pradinę mokyklą prieš pat karą, bet jau karo metais gyveno pas savo senelę Elžbietą Trakininkų kaime. Ten buvo saugiau ir sočiau. Mieste trūko maisto, žmonės gyveno pusbadžiu. Mokėsi Romualdas Butrimonių pradinėje mokykloje. Tik po karo, sugrįžęs į Kauną, mokėsi Aušros berniukų gimnazijoje. Baigė 4 klases, po to su pagyrimu baigė Politechnikumą, be egzaminų įstojo į tuometinį Kauno politechnikos institutą

(dabar Kauno technologijos universitetas). 1957 m. kaip gabus absolventas buvo paliktas Šiluminių variklių katedroje asistentu. 1959 m. buvo išsiųstas į Maskvos energetikos instituto aspirantūrą. 1962 m. apsigynė disertaciją ir grįžo dirbti į katedrą.

Karo ir pokario metais šeima visą laiką vertėsi sunkiai. Jiems nuolat materialiai padėjo Fatimos Makaveckienės sesuo Sofija, tuo metu dirbusi Grigiškių popieriaus fabrike buhalterė. Maistu parėmė motina Elžbieta Ščensnavičienė, tačiau 1945 m. ji mirė.

Toje šeimoje gyvenau 5 metus, ten gimė mūsų su Romualdu duktė Eugenija Farida (g. 1961). Anyta man padėjo ją auginti, nes tuo metu Romualdas buvo Maskvoje. Mūsų santykiai buvo labai draugiški. Aš buvau baigusi Kauno medicinos instituto stomatologijos specialybę. Sunkiai, bet pavyko įsidarbinti Kauno stomatologijos poliklinikoje. Anyta buvo visada labai kalbi ir mėgo bendrauti. Šešuras man atrodė užduras, nekalbus, į mūsų reikalus nesikišo. Vėliau perpratau ir jį. Tai buvo aukštų idealų žmogus, kurio gyvenimo supratimas buvo visai kitoks. Net labai sunkiomis aplinkybėmis jis sugebėjo likti savimi, neprasilenkti su sąžine, padorumu. Jis daug gyvenime prarado, bet niekada nedejavo, nesiskundė savo likimu, niekam nelindo į sielą. Aleksandras Makaveckas buvo stebėtinai nekonfliktinė asmenybė. Niekad jis nepakeldavo tono, greičiau nutylėdavo, jeigu kažkieno poelgiai, kalbos ar mintys nesutapdavo su jo gyvenimo normomis.

(Bus daugiau)

Aleksandras Makaveckas su anūke Farida (nuotr. kairėje) ir proanūkais Danielium bei Kamile

Lietuvoje lankėsi Manisos muftijus

2008 m. liepos 8–12 dienomis Lietuvos totorių bendruomenėse lankėsi vyriausiasis Manisos muftijus ponas Namikas Hisaras ir jį lydintis Saruhanlio miesto muftijus ponas Ibrahimas Turedioglu. Laikraščio „Lietuvos totoriai“ 1–3 (113–115) numeryje jau rašėme apie Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininko dr. Ado Jakubausko ir Turkijos Respublikos ambasados Lietuvoje patarėjo religijos klausimais pono Mehmeto Emino Kisalo apsilankymą Manisoje šio regiono muftiato ir Manisos miesto merijos kvietimu 2008 m. kovo mėn. Ši svečių iš Manisos viešnagė buvo atsakomoji. Jie norėjo arčiau susipažinti su Lietuvos totorių bendruomene bei apsilankyti Vilniaus miesto savivaldybėje ir susitikti su jos atstovais.

Pirmąją viešnagės dieną svečiai nuvyko į Nemėžio ir Keturiasdešimt totorių kaimus, susitiko su bendruomenių nariais. Nemėžiškiai papasakojo svečiams apie savo bendruomenę, parodė mečetę bei statomus bendruomenės namus. Svečiai iš Turkijos pažadėjo pagal išgales padėti spręsti bendruomenės problemas. Į susitikimą su svečiais Keturiasdešimt totorių kaime atėjo nemažai vietos gyventojų. Po pusantros valandos trukusio

pokalbio Keturiasdešimt totorių bendruomenės vardu pirmininkė Fatima Buinovska svečius pakvietė pietų kaimo pagrindinėje mokykloje.

Rytojaus dieną svečiai iš Manisos lankėsi Raižių kaime. Raižių mečetėje įvyko labai dalykiškas pokalbis, kuriame dalyvavo apie trisdešimt žmonių. Svečiai išsakė nuomonę, kad turkai ir totoriai yra patys artimiausi giminaičiai, todėl labai svarbu palaikyti glaudžius santykius tarp Manisos miesto ir Lietuvos totorių bendruomenės. Apsikeitus sveikinimo kalbomis, pasiūlyta apie Raižių bendruomenės ateities perspektyvas, mečetės remontą. Vyriausiojo muftijaus padėjėjas Saruhanlio miesto muftijus ponas Ibrahimas Turedioglu svarbiausias susitikimo pokalbio mintis užsirašė ir pažadėjo jas referuoti išplėstiniame Manisos muftiato posėdyje. Po to svečiai buvo pavaišinti tradiciniais totoriškais koldūnais ir šimtalapiu. Prie vaišių stalo buvo bendraujama toliau. Reiškiami padėką Raižių bendruomenės pirmininkui Ipolitui Makulavičiui ir aktyvui už svečiams parodytą pagarbą ir nuoširdų priėmimą.

Liepos 10 d. svečiai lankėsi Vilniaus savivaldybėje, kur susitiko su Vilniaus meru Juozu Imbrasu. Vilniaus merui buvo perduo-

tas Manisos mero pono Biulento Karo raštas su siūlymu užmegzti glaudesnius ryšius tarp abiejų miestų. Meras Juozas Imbrasas pažadėjo pristatyti miesto tarybai šį pasiūlymą ir atsakyti į jį artimiausiu metu.

Tą pačią dieną ponai Namikas Hisaras ir Ibrahimas Turedioglu susitiko su Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generaliniu direktoriumi ponu Antanu Petrausku, su kuriuo daugiausia diskutuota apie Lietuvos totorių bendruomenės padėtį ir problemas. Po šio susitikimo svečiai nuvyko į penktadienio maldą Kauno mečetėje, kur pabendravo su imamu Romu Jakubausku bei vietos bendruomene.

Liepos 11 d. svečiai buvo pakviesti pietų pas Turkijos Respublikos nepaprastąjį ir įgaliotąjį ambasadorių Oguzą Ozge.

Šis vizitas buvo reikšmingas Lietuvos totorių bendruomenei, nes pirmą kartą lankėsi pareigūnai, pareiškę norą prisidėti prie mūsų bendruomenės išsaugojimo ir puoselėjimo. Belieka išreikšti viltį, kad susitikimų atmosferoje sulauksime tikėjimo brolių palaikymo.

Dėkojame Raimondui Stancikui, kuris padėjo priimti garbingus svečius bei doc. dr. Galinai Miškinieni, vertusiai iš turkų kalbos.

„LT“ informacija

Manisos muftijus Namik Hisar prie Raižių mečetės su Alytaus r. totoriais

LIETUVA – MŪSŲ TĖVYNĖ

GALIMA CHASANOVA

Š. m. lapkričio 14 d. į Varėnos rajono istorinio Merkinės miestelio laisvalaikio ir pramogų salę rinkosi ne vien merkiniai. Atvyko gausus būrys tautiečių iš Vilniaus, Druskininkų, Varėnos, Alytaus, Krokialaukio ir kitų vietų.

Varėnos rajono totorių draugijos organizuotas renginys „Lietuva – mūsų antroji tėvynė“ prasidėjo nuotaikinga Krymo totorių liaudies melodija, atliekama Ernesto Gaidukevičiaus. Toliau skambant fleitos melodijai Merkinės laisvalaikio ir pramogų centro meno vadovė Laima Jakštienė perskaitė ilgesingą lyrišką L. Gaidukevičienės eilėraštį „Tėvynei“, priminė Lietuvos totorių istoriją, pateikė istorikų teiginį, jog totoriai Merkinės apylinkėse gyveno jau XV amžiuje.

Lietuvos totorių sąjungos pirmininko pavaduotojas Motiejus Jakubauskas pasveikino renginio dalyvius ir Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos vardu apdovanojo Rožę ir Jokūbą Aleksandravičius, Liubovę Chaleckienę, Algimantą Černiauską padėkos raštais už aktyvią visuomeninę veiklą, garsinant Lietuvos totorių kultūrą, džiaugėsi L. Gaidukevičienės ir jos šeimos narių įvairiapuse veikla, įkuriant muziejų, dalyvaujant tautodailininkų parodose, siuvinėjimo totoriškais ornamentais seminaruose, amatų pristatymo šventėse, gaivinant totorių tradicijas.

Jokūbas Aleksandravičius pasidžiaugė gausiai susirinkusiais svečiais, išsakė nuomonę, kad didžiuojasi būdamas Lietuvos totorius.

Rajono švietimo, kultūros ir sporto skyriaus vedėjo pavaduotoja R. Svirskienė

padėjo renginio organizatoriams, pasidžiaugė L. Gaidukevičienės aktyvumu, o dalį lėšų, grybų šventės metu gautų už medines skulptūras, padovanojo Ernestui Gaidukevičiui naujai fleitai įsigyti.

Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centro vedėjas Algimantas Černiauskas L. Gaidukevičienės įkurtam muziejui padovanojo knygų rinkinį, palinkėjo ir totoriams atskiru leidiniu išleisti Dainavos krašto totorių istoriją.

Alytaus dailiųjų amatų mokyklos atstovė pasveikino renginio dalyvius, taip pat pristatė šios mokyklos keramikos ir dailiosios tekstilės moksleivius, siekiančius gaminti totoriškus suvenyrus.

Buvo daug sveikinimų, gėlių, padėkų, linkėjimų, tačiau svarbiausias renginio tikslas buvo pristatyti dokumentinį filmą „Murzų ainiai Lietuvos žemėje“. Šis aukšto įvertinimo sulaukęs filmas nepaprastai poetiškas, su vaidybinių filmų intarpais apie ulonų dalyvavimą istoriniuose mūšiuose, pasakojimais apie bendruomenės gyvenimą. Jis skambėjo rusų kalba, tačiau buvo dėmesingai žiūrimas. Salės scenos gilumoje akį džiugino Lietuvos valstybinė ir mūsų tautiškoji vėliavos, vienybės ir santarvės, ištikimybės bendriems idealams simboliai.

Po oficialiosios dalies šventės dalyviai buvo pakviesti prie vaisių stalo su tradiciniais totoriškais patiekalais. Čia puikavosi didžiulis Gaidukevičių šeimos arbatos virdulys, kvepiantis viržiais, melisa ir šaltmėte, R. Aleksandravičienės kepti šimtalapiai, V. Gembickienės virta totorių tradicinė ryžių košė, pagardinta razinomis, sviestu, cukrumi ir cinamonu, L. Gaidukevičienės virta graikiškų riešutų chalva. Šalia egzotiškų vaisių ant stalo išsiskyrė didžiulis puikus moliūgas, kvepėjo rytietiškai prieskoniais. Vaisių metu svečius linksmino Merkinės kaimo kapela „Vienaragis“.

Peržiūrai buvo pristatyta fotonuotraukų paroda, kurioje svarbią vietą užėmė prieskario Merkinės totorių žvejų artelės veikla, rajono laikraščio redaktoriaus J. Dzienajevičiaus, Varėnos gaisrinės vadovo Stepo Bagdonavičiaus bei kitų Varėnos krašto totorių istorinės nuotraukos. Ypač įspūdingai atrodė husaro uniforma vilkinčio J. Gembicko nuotrauka, primenanti Lietuvos totorių mėgtą profesiją – karybą. Svečiams buvo įdomios ir religinės tematikos bei dabartinės Varėnos rajono totorių draugijos veiklą atspindinčios nuotraukos.

Ypač jausmingai atrodė jaunutės mokytojos Tamaros Asanavičiūtės nuotrauka. Šiuo metu tai jau garbinga pensininkė Tamara Stašienė, buvusi Varėnos „Ažuolo“ vidurinės mokyklos direktorė, matematikos mokytoja, išugdžiusi Varėnos kraštui daug įžymių žmonių.

Šventės organizatorius lėšomis parėmė Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės, Varėnos rajono savivaldybė, Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga ir Motiejus Jakubauskas asmeniškai.

Nuoširdžiai parėmė Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centro vedėjas Algimantas Černiauskas, suteikdamas galimybę demonstruoti filmą puikia kinoprojekcine aparatūra. Muziejaus ekspoziciją, taip pat ir renginį filmavo Lietuvos televizija. Todėl bus galimybė visiems pamatyti filmuotą medžiagą laidoje „Labas“.

Nuoširdžiai parėmė Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centro vedėjas Algimantas Černiauskas, suteikdamas galimybę demonstruoti filmą puikia kinoprojekcine aparatūra. Muziejaus ekspoziciją, taip pat ir renginį filmavo Lietuvos televizija. Todėl bus galimybė visiems pamatyti filmuotą medžiagą laidoje „Labas“.

Įvyko V Lietuvos totorių Orientas

2008 m. birželio 14 d. Vaidotų aukštesniojoje žemės ūkio ir verslo mokykloje Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga, Vilniaus apskrities totorių bendruomenė ir Keturiasdešimt totorių kaimo bendruomenė suorganizavo tarptautinį mokslinį seminarą – Orientą „KETURIASDEŠIMT TOTORIŲ KAIMO MEČETEI 450 METŲ“.

Seminaro temos:

1. Lietuvos totorių bendruomenės perspektyvos išlikti globalizacijos pasaulyje.

2. Lietuvos totorių bendruomenės at-

gimimo dvidešimtmetis (1988–2008).

3. Lietuvos ir Lenkijos totorių mečetės.

Renginyje dalyvavo žinomi mokslininkai iš Lenkijos H. Jankowski, A. Zakrzewski, A. Drozd, K. Warmińska, A. Konopacki, iš Rusijos – S. Dumin, iš Moldovos – L. Čimpoeš, iš Lietuvos – G. Miškinienė, A. Jakubauskas, G. Sitdykova. Oriento dalyvius pasveikino ir pranešimus skaitė pirmasis Lietuvos totorių kultūros draugijos pirmininkas M. Bairaševskis bei S. Vidtmann iš Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie

Lietuvos Respublikos. Konferenciją savo apsilankymu pagerbė Azerbaidžano Nepaprastoji ir įgaliotoji ambasadorė Lietuvoje pionia Naira Šachtachtinskaja.

Orientui pasibaigus savo poeziją skaitė totorių poetai Musa Čachorovskis iš Lenkijos, vilnietis Adas Jakubauskas bei panevėžietis Islamas Bogatovas, viešnia iš Moldovos L. Čimpoeš.

Išsamų straipsnį apie V Lietuvos totorių Orientą skaitykite kitame laikraščio „Lietuvos totoriai“ numeryje.

„LT“ informacija

Летувос Тоторяи

Во имя Аллаха Милостивого, Милосердного

Обращение

Дорогие братья и сёстры мусульмане! Дорогие соотечественники!

Уже больше 600 лет как наши предки по просьбе князя Витаутаса Великого прибыли в Великое Литовское Княжество. Обороняя этот край и жертвуя, они своей кровью заслужили своё хорошее имя и уважение местных жителей. Получив доверие Литовского народа и право называть этот край своей новой родиной, наши соотечественники внесли значительный вклад в историю Литвы, а также в её культурную и духовную жизнь. Занимая разные должности и трудясь в разных отраслях, представители нашего народа выделялись честностью и тщательностью. Немалая часть из них имели дворянский статус. Также стоит отметить, что в 19-том веке этот маленький народ вырастил 24 генерала. Наши соотечественники всегда выделялись как толковые земледельцы, умелые мастера, а также как хорошие кулинары. И в настоящее время представители нашего народа занимают самые разные должности в нашей стране и трудятся на её благо, а молодежь старается, стремясь покорить вершины науки. А число имеющих диплом высшего образования, для представителей такого условно маленького народа, просто примерное. Но, вспоминая прошлое, мы должны упомянуть, что прогремевшие войны, ссылки очень болезненно отразились на нашем народе.

Особенный ущерб сделали годы советской оккупации, когда мусульмане Литвы, также как и представители остальных религиозных вероисповеданий, не могли свободно практиковать обрядов своей религии, развивать религиозность молодого поколения и собираться в своих молитвенных домах. Впоследствии этого очень распространилась ассимиляция, а это грозит исчезновением нашего народа.

Должны отметить, что до сих пор в Литве наша молодежь не получает пригодного религиозного просвещения,

нам не хватает учителей религии Ислама, не хватает духовников. Проводимые занятия, воскресные школы или курсы, в которых преподаются основы религии Ислама, татарский или турецкий язык и наша этнокультура должны бы интересовать родителей всех наших детей, но, к сожалению не все родители поощряют своих детей познавать то, что важно нашему народу. Мы должны понять, что если мы и дальше так небрежно будем относиться к этому вопросу, то мы никак не сможем остановить процесс исчезания нашего народа.

Стремясь уберечь религиозность, обычаи и традиции нашего народа уважительно к Вам обращаюсь:

1. Обратите особое внимание на религиозное и духовное просвещение наших детей и молодежи, и сохранение нашей национальной культуры.

2. Руководители религиозных общин, духовные деятели больше стараний уделяйте религиозно-духовному образованию среди наших соотечественников, возрождая религиозный идентитет и духовные ценности, которые мы сохраняли много веков.

3. Надо усилить роль печати, распространяя знания об Исламе и традициях народа.

4. Религиозные общины вместе с ДЦМСЛ-Муфтиатом должны готовить желающих приобрести высшее религиозное образование в иностранных ВУЗ'ах.

Аллах говорит в Коране: {Воистину, Аллах не меняет положения людей, пока они не изменят самих себя.} 13:11

Дорогие соотечественники помните, что только наши общие и усердные старания смогут сберечь хорошее имя нашего народа и сам народ в Литве!

Да благословит вас Аллах!

Председатель правления Духовного Центра Мусульман Суннитов Литвы, муфтий Ромас Якубаускас

ОБЩЕЕ СОБРАНИЕ МУСУЛЬМАН-СУННИТОВ ВИЛЬНЮСА

7 августа с.г. в Вильнюсском молитвенном доме (ул. Викульскио, 3) состоялось общее собрание мусульман Вильнюсской общины, посвященное памяти имама Микаса Халяцкаса и выборам руководящих органов.

Председатель собрания Йонас Александровичюс выразил глубокие соболезнования родным и близким по поводу смерти Микаса Халяцкаса.

Он кратко охарактеризовал и обобщил деятельность Микаса Халяцкаса в послевоенный период. М. Халяцкас, сын имама Райжяйской мечети Адомаса Халяцкаса, работал бухгалтером, затем станочником на заводе в Вильнюсе.

Несмотря на преследования религии, он выполнял мусульманские религиозные обряды, уделял внимание религиозному образованию и воспитанию молодежи. В 1989 г. М. Халяцкас был избран председателем Вильнюсской мусульманской общины и официально зарегистрирован как руководитель традиционной религиозной общины мусульман-суннитов.

Далее, председатель собрания Й. Александровичюс зачитал заявление М. Халяцкаса с просьбой об освобождении

(Перенос на 15 стр.)

„ЭКИЯТ–2008”

ЗИЛЯ КАРИМОВА

Хорошее начало – половина дела

В своих сочинениях на тему «Как я провёл летние каникулы» дети из многих татарских семей, наверное, поделились бы своими впечатлениями, полученными в лагере «Пасака». Именно здесь, на берегу Балтийского моря, с 19 по 28 августа была организована первая профильная смена этнокультурного направления “Экият–2008” для детей татар Литвы, где мальчишки и девчонки из татарских семей Висагинаса и Клайпеды изучали родной язык, знакомились с традициями и обычаями нашего народа, обучались народным песням и танцам, игре на народных инструментах.

Прогноз погоды на период работы лагеря не утешал: впереди нас ждали дождливые и не очень-то тёплые дни. И вообще, лагерная смена началась не совсем так, как нам хотелось бы – не смогли во время открытия визы педагоги из Татарстана, а позже даже встал вопрос о возможности прибытия их в Литву. Мне, единственному педагогу, которая осталась наедине с детьми, это не внушало оптимизма.

Но когда один за другим на территории лагеря стали появляться дети, увидев их горящие глаза, улыбающиеся лица, я поняла, что, несмотря на возникшие трудности, у нас всё сложится. Буквально за несколько часов мы с ребятами на родном языке успели сочинить и выучить речевку, подготовить представление своего отряда “Экият” (Сказка) и на открытии красиво выступить.

Хорошее начало обещало и хороший конец. Преодолев все препятствия, на следующий день к нам приехали наши педагоги - преподаватели гимназии №1 имени Мусы Джалиля из Нижнекамска Гузель Шамова, Чулпан Газымова, Ирек Хатбуллин, начальник отдела по национальным вопросам городского исполнительного комитета Чулпан Махмутова.

И закипела наша лагерная жизнь...

Под руководством опытных педагогов продолжались занятия по родному языку, начались занятия по хореографии, музыке, игре на курае. На групповых и индивидуальных занятиях кто-то старательно выводил буквы татарского алфавита, учил новые слова и фразы,

кто-то постигал азы элементов татарского танца, развивал свой слух, учился владеть национальным инструментом курай, рисовал плакаты и т.д.

Очень радостно было наблюдать, как дети быстро схватывают материал. Занятия чередовались экскурсиями в Клайпеду и Палангу, в Морской музей и дельфинарий, купанием в бассейне, прогулками у моря. Конечно, очень жаль, что погода нас не баловала. Но любой погожий час старались сходить к морю, подышать морским воздухом, наслаждаться красотой моря. Некоторые смельчаки даже купались. А какие замечательные архитектурные сооружения из песка и камешек построили наши ребята – это надо было увидеть!

В свободное время играли в татарские “Гөлбану”, “Чума үрдәк, чума каз” и другие подвижные народные игры.

Весело прошёл и национальный праздник «Сабантуй».

В это время в лагере «Пасака» отдыхали более 300 детей со всей Литвы, в основном воспитанники различных спортивных клубов. Помимо мероприятий своего отряда, по возможности, мы участвовали и в мероприятиях лагеря. Надо сказать, что интерес к нашему отряду со стороны отдыхающих был ошутим. Внимание многих привлекала надпись «Экият» на наших красных футболках. Часто спрашивали, на каком языке это написано и что означает. Некоторые интересовались, откуда мы приехали. Услышав ответ,

что мы тоже из Литвы, удивлялись, что в Литве живет много татар. Да и невозможно было не заметить детей, бегающих в национальных костюмах, поющих на непонятном языке.

Мы очень благодарны руководству и обслуживающему персоналу лагеря. Они во всём нам помогали, а работники столовой специально для нас готовили блюда только из говядины или курицы. Нас всегда ждала горячая и вкусная еда. Питанием в лагере дети остались довольны.

Мы тоже со своей стороны старались ответить татарским великодушием. Угощали их и отдыхающих губадией и чак-чаком, привезённым нашими преподавателями из самого Татарстана, пригласили на свой отчётный концерт. Кстати, губадию дети испекли сами во время мастер-класса по изготовлению татарских национальных блюд.

Отчетный концерт

Последний день был самым ответственным для всех нас. В этот день дети выступили отчетным концертом перед родителями и гостями, к которому готовились в течение всей смены. На сцене прозвучали стихи и песни о родном языке и о нашем народе, татарские народные песни, татарские мелодии на курае, обыгран «Аулак өй», исполнены татарские танцы. Концерт украшали и музыкальные подарки педагогов Татарстана: зажигательный танец в исполнении преподавателя хореографии Чулпана Газымовой, за-

На открытии

душевное пение преподавателя баяна и курая Ирека Хатбуллина, татарская народная песня в прекрасном исполнении трио: Гузели Шамовой – преподавателя по вокалу, Чулпан Газымовой и Чулпан Махмутовой.

Концерт доставил огромное удовольствие зрителям. Дети очень хотели хорошо выступить. Это у них получилось! Мы, педагоги, были очень рады за детей.

Присутствующий на отчётном концерте вице-консул России в Клайпедо А.А. Музыченко, поблагодарил детей за прекрасный концерт, а также выразил восхищение и благодарность педагогам, которые за такой маленький срок смогли научить многому своих воспитанников.

Учителя каждому ребенку подарили курай и пожелали им в дальнейшем развивать навыки игры на этом инструменте.

За эти десять дней дети узнали больше друг о друге, подружились.

Очень запомнился последний вечер – душевной открытый разговор при свечке. В темноте, держа зажженную свечку в руке, каждый говорил о себе. Как ему здесь жилось, что понравилось и что нет, высказывали свои пожелания, жалели о каких-то своих поступках, просили прощения. Все понимали, что завтра придется расставаться, поэтому слезы грусти невозможно было удержать. Многие плакали, говорили, что не хотят уезжать.

Каждый из детей имел своё мнение. Радовала искренность ребят, их умение рассуждать.

Спонсорам – огромное спасибо!

Финансовые средства на организацию летнего лагеря выиграло общество татар Висагинаса, участвуя в различных конкурсах, проектах. Мы очень признательны нашим спонсорам: Министерству просвещения и науки Литвы, Висагинскому самоуправлению за оказанную финансовую поддержку.

Огромное спасибо администрации Нижнекамского самоуправления за предоставление высококвалифицированных специалистов, педагогам за прекрасную работу с детьми, Генеральному консульству России в Клайпедо, членам татарских обществ городов Висагинаса и Клайпеды, родителям, председателю татарского общества Клайпеды «Нур» Флюору Шарипову за помощь в организации лагеря.

Это была первая попытка собрать детей вместе для их тесного общения между собой, приобщить их традициям и обычаям, пробудить в них желание изучать родной язык, помочь им понять, что только человек знающий, любящий и уважающий свой народ и свою культуру может любить и уважать культуру других народов, быть нравственно здоровым.

Так получилось, что мне пришлось пройти весь путь от самой идеи организации лагеря и до воплощения этой идеи в жизнь. Находясь рядом с детьми в течение всех этих дней, я убедилась в полезности лагеря. Дети тянутся к нашей культуре, нашим традициям, с удовольствием учатся петь, танцевать. К сожалению, из-за нехватки денежных средств не все желающие дети смогли попасть в лагерь.

В мечтах - “Экият–2009”

Успешная работа этого лагеря наводит на мысль об организации его и в будущем.

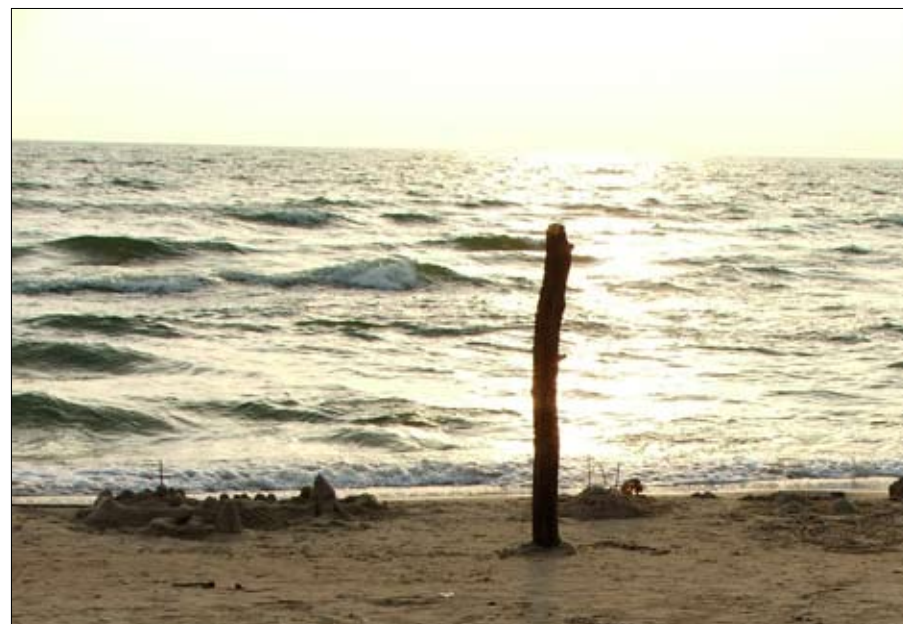
В следующем году хотим увеличить число детей, надеемся, что дети татар Вильнюса, Каунаса, Алитуса и других городов Литвы также смогут отдохнуть и углубить свои знания по языку, истории, обрядам и традициям татарского народа

Организация лагеря - очень ответственная работа, требующая много энергии, времени, энтузиазма, и немало финансовых затрат. Подготовка летнего лагеря “Экият–2009” уже началась. Готовятся проекты для конкурсов, ведутся переговоры с Татарским Государственным Гуманитарным педагогическим университетом о направлении для работы с детьми вожатых и учителей. Пока не смогли определиться с местом расположения лагеря. Было бы хорошо, если среди читателей газеты найдутся люди, готовые оказать нам помощь. Мы будем рады любой помощи – информационной, посреднической, консультативной, финансовой и т.д.

Воспитание молодого поколения в духе национальных традиций, любви к своему народу, языку, истории всегда было, есть и будет оставаться движущей силой в жизни любой национальности.

Будет ли будущее у нашего народа? Будут ли дети и внуки наших детей, жить по традициям предков, петь песни, дошедшие до нас из глубины веков, гордиться подвигами своих прадедов, с гордостью произносить свою национальность? Да, этого мы все очень хотим. Сегодня мы, взрослые, всё ли от себя зависящее для этого делаем? А ведь завтра может быть и поздно...

Чтоб не было стыдно нашим детям, внукам за нас – за взрослых, приложим все усилия для того, чтобы наши потомки выросли достойными продолжателями нашей культуры и национальных традиций.

Архитектурные сооружения детей

Выражаем глубокое
соболезнование
Рафаэлю МУКСИНОВУ
по поводу смерти матери.
Союз общин татар Литвы

ТАИР КУЗНЕЦОВ – председатель Немежанской общины ЛИТОВСКИХ ТАТАР

ГАЛИМ СИТДЫКОВ

В августе 2008 г. председателем Немежанской общины литовских татар был избран Таир Кузнецов. Он согласился дать интервью нашей газете.

Уважаемый Таир, по традиции мы всегда интересуемся биографическими данными вновь избранных руководителей татарских общин. Расскажите о себе.

Родился я в Немежисе в 1954 г. Отец Сергей Кузнецов, сын Мерьемы, из российских татар, был репрессирован по политическим мотивам. После смерти Сталина амнистирован. В лагере он познакомился с литовскими татарами, что послужило его приезду в Немежис. Отец был мусульманином и похоронен на татарском кладбище возле Новогрудка (Республика Беларусь). Мама Сабина по отцу происходит из рода Якубовских, а по матери – из рода Вильчинских. Она живет в Вильнюсе. В Немежисе я окончил среднюю школу, затем в Железнодорожном техникуме получил специальность «Промышленное и гражданское строительство». Работал на Пластмассовом заводе рабочим, в Управлении геологии Литовской ССР – инженерно-техническим работником по строительству. В последние годы занимаюсь фермерством, коммерческой деятельностью. Женат, имею сына и двух внуков.

В августе этого года Вы избраны председателем Немежанской общины литовских татар. Каковы Ваши планы на общественном поприще?

В первую очередь, считаю необходимым завершение строительства общинного дома. Для этого нужно получить дополнительные средства. Тогда будут созданы благоприятные условия для развития общественной и культурной деятельности, обучению детей основам ислама. Ответственные задачи стоят также в организационной сфере. На мой взгляд, татарская община Немежиса вела полузакрытый образ жизни, активного участия в общем татарском

движении не принимала. Бывший председатель Немежанской татарской общины Артурас Мухля начинал реформы, я помогал ему. Раньше наша община являлась отделением Общины татар Вильнюсского края. Сегодня она является независимой, самостоятельной организацией. Считаю продолжение реформ необходимыми, Немежанская татарская община должна найти свое место в обществе, стать открытой, интересной для общественности в масштабе всей республики. В последнее время нам стали уделять больше внимания средства массовой информации. В газете «Вильняус диена» была опубликована большая статья о проведении месяца Рамадан в Немежисе. Сделал репортаж из Немежиса телевизионный канал «ЛНК». Праздник Ураза-байрам 30 сентября снимал телевизионный канал «Летувос рито ТВ». Праздничный намаз вел муфтий мусульман Литвы Ромас Якубаускас.

На празднике также приняла участие мэр Вильнюсского района Мария Рекст, которая внесла свою лепту в дело строительства общинного дома и пожелала возрождения традиционной Немежанской татарской кухни. На празднике также участвовали:

представитель посольства Польской Республики в Литве Роберт Рокички, председатель Союза общин литовских татар д-р Адам Якубаускас, д-р, доцент Вильнюсского университета, председатель Общины татар Вильнюсского округа Галина Мишкинене и другие уважаемые гости.

Я хотел бы, чтобы праздник Ураза-байрам в Немежисе стал традиционным. Цель праздника – консолидация татар, живущих в Литве. Считаю, что мы должны быть интересны и нужны литовской общественности, только в этом случае мы можем рассчитывать на помощь нашего государства.

В 2010 году будет отмечаться 600-летний юбилей сражения под Жальгирисом, в котором важную роль сыграли татары. Мы тоже должны принять участие в праздничных мероприятиях. К нам стали приезжать слушатели и преподаватели Литовской военной академии с целью воспитания военнослужащих на примерах воинов-героев татар. С доцентом Вильнюсского университета Галиной Мишкинене собираем материал по истории Немежиса. Согласно архивным источникам, Немежис был летней резиденцией Великого князя Витаутаса. Сбор архивных

материалов мы ведем с целью придания Немежису статуса исторического памятника летней резиденции Великого князя литовского Витаутаса.

В ближайшее время мы создадим интернет-сайт, отражающий общественную, культурную и религиозную жизнь нашей общины.

Давайте коснемся теперь вопросов религии. Все ли у Вас благополучно?

В 2009 г. Немежанской мечети исполняется 100 лет – юбилей заслуживающий внимания всех татар Литвы. Необходимо мероприятие, посвященное этому юбилею. На сегодняшний день религиозные дела у нас в плачевном состоянии. Очень мало людей, умеющих читать Коран. На пальцах одной руки можно пересчитать. Нам было бы полезно поучиться в решении этого вопроса у татар Финляндии. Полагаю, что финансовую помощь чтецам Корана могло бы оказать посольство Арабских эмиратов или посольства других мусульманских стран.

На общем собрании 10 августа 2008 г. я поднял вопрос о том, кто является имамом Немежанской мечети. Бывший муфтий мусульман Литвы Рамазан Криницкий заявил, что имамом нашей мечети официально избран Яхья Вильчинский, и что об этом постановлении имеется протокол в муфтияте.

Благодаря муфтияту мусульман Литвы, Немежанской общине было предоставлено одно место для совершения Хаджа в Мекку в 2008 г. Первым паломником от нашей общины стал Борис Вильчинский. Для нас это большое духовное событие.

Я также хотел бы поблагодарить советника Посольства Турции в Литве

Мехмета Эмина Кисала за помощь в решении многих религиозных вопросов.

Как Вы относитесь к Союзу общин литовских татар?

С большим уважением. Считаю, что Союз общин литовских татар является единственной организацией, объединяющей общины наших соотечественников. Благодаря Союзу общин литовских татар и лично его председателю Адасу Якубаускасу, посредничеству членов Сейма Литовской Республики, Министерством финансов было выделено триста тысяч литов для строительства общинного дома в Немежисе. Считаю, что без помощи Союза общин нам тяжело будет рассчитывать на получение инвестиций из фондов государства. Вопрос о вступлении Немежанской общины в Союз общин литовских татар зависит от решения всеобщего собрания нашей общины. Надеюсь, что он будет положительным.

Вы будете принимать участие в Сабантуе, традиционном празднике татар?

Мы охотно примем участие в общетатарском празднике. Нам полезно поучиться хорошим обычаям и традициям у других татар. Проведением Сабантуя мы могли бы отметить тысячелетие Литвы и провозглашение Вильнюса культурной столицей Европы в 2009 г. С этой мыслью в Министерство культуры ЛР и Департамент национальных меньшинств и эмиграции руководство общины подало три проекта. У меня есть пожелание, чтобы с целью увековечения тысячелетия Литвы в Немежисе был проведен шахматный турнир национальных меньшинств Литвы. Посредством это-

го турнира мы хотели бы достичь взаимопонимания и толерантности между национальными меньшинствами Литвы, навести мосты дружбы между общинами. На турнир мы намерены пригласить также команды городов нашей республики.

Откуда у Вас увлечение игрой в шахматы?

Человек, сыгравший серьезно одну партию в шахматы, будет в них играть всю оставшуюся жизнь. Для меня шахматы не игра, а мой помощник в логическом и аналитическом мышлении, в решении житейских проблем. В августе этого года на первенствах сенюний Литвы, проходивших в Шяуляй, Немежанская сенюния заняла высшее 5 место.

В этом году мы впервые участвовали в шахматном турнире памяти Ромуальдаса Макавяцкаса в Каунасе, где показали высокие результаты. Очень хороший турнир. Мы благодарны Йонасу Ридзванавичюсу за прекрасную организацию.

Вижу – Вы человек разносторонний. Чем еще увлекаетесь?

Исторической литературой, связанной с татарской историей. Чем вызван этот интерес? Наверное, генами, тягой к поиску корней. В моей личной библиотеке немало литературы по татарской истории, есть и трилогия писателя В. Яна «Чинигисхан», «Батый», «К последнему морю», монография Станислава Кричинского «Литовские татары», книга профессора Тамары Байрашаускайте «Литовские татары в XIX веке».

Мне остается пожелать Вам дальнейших успехов в работе и поблагодарить за содержательную беседу.

“Я помню чудное мгновение”

РОЗА АЗАМАНОВА

В осенней Клайпедке казанские школьники одержали победу. Здесь с 3-5 ноября 2008 года проходил фестиваль-конкурс “Я помню чудное мгновение” организованный общественной организацией “Музыкальная гостиница” при поддержке Генерального консульства РФ в Клайпедке. Целью данного фестиваля стало привлечение внимания современной молодежи к лучшим образцам классического и современного музыкального творчества. В конкурсе приняли участие

молодежь Клайпеды от 7 до 20 лет – это ученики общеобразовательных и музыкальных школ города и района. В фестивале принял участие и хор “Гармония” детской музыкальной школы 7 города Казани под руководством преподавателя Земфиры Толмачевой. Высокая оценка бала дана жюри выступлению хора на конкурсе. Они и стали его победителями.

5 ноября в зале факультета искусств Клайпедского университета для широкой общественности города состоялся Гала-концерт победителей конкурса. Бурными аплодисментами было при-

нято выступление казанских детей, в репертуаре которых прозвучали народные татарские песни и романсы татарских композиторов. В дни пребывания хора в Клайпедке для детей и их родителей была организована встреча с татарской общиной. Звучали татарские песни. Дети угощались литовскими сладостями.

Не обошлось и без татарского Чак-Чака. На память о встрече руководитель татарской общины города Флюр Шарипов подарил детям большой морской парусник и пожелал им успехов. По окончании конкурса дети познакомились с достопримечательностями города.

Муфтий Ромас ЯКУБАУСКАС: «БУДУ РАБОТАТЬ НА БЛАГО МУСУЛЬМАН ЛИТВЫ»

ГАЛИМ СИТДЫКОВ

26 июля с.г. в жизни мусульманской общины Литвы произошло важное событие – состоялось отчетно-выборное собрание, на котором председателем правления Духовного центра мусульман-суннитов Литвы – муфтията был избран председатель Каунасской мусульманской общины, имам Каунасской мечети Ромас Якубаускас. В 1999 г. он вернулся из Ливана с дипломом бакалавра исламских знаний Университета Джинан (г. Триполи).

Более десяти лет правление муфтията возглавлял имам мечети деревни Кятуресдяшимт тоторю Ромуальдас Криницкис.

В середине ноября нашей газете дал интервью председатель правления Духовного центра мусульман-суннитов Литвы – муфтията, муфтий Ромас Якубаускас.

– Мы давно не касались организационных вопросов, связанных с деятельностью муфтията. Расскажите, пожалуйста, какова на сегодняшний день ситуация?

Главное достижение пройденного этапа заключается в сохранении духовного и организационного единства мусульман Литвы в целях презентации и отстаивания интересов своих единоверцев перед государственными, религиозными и общественными структурами нашей страны. Нельзя не вспомнить особую заслугу в организационном оформлении мусульманской общины, ныне покойного, доктора технических наук Ромуальдаса Макавяцкаса, бывшего в тот период председателем Союза общин татар Литвы.

По статистике в Литве проживают более трех тысяч мусульман. Фактически, число мусульман достигает около десяти тысяч. Это люди разных национальностей, большинство проживает в крупных городах. Часть из них в нашей стране находятся временно. В Литве официально зарегистрировано 7 мусульманских религиозных общин: Вильнюсская (председатель - А. Беганкас), деревни Кятуресдяшимт тоторю (председатель - Ф. Буйновска), Нежежанская (председатель – Т. Кузнецовас), Алитусская (председатель – И. Макулавичюс), Каунасская (председатель – Р. Якубаускас), Клайпедская (председатель – Генулявичюс)

и Швенченская община (председатель А. Мухля), которые объединяют, прежде всего, мусульман-татар. Мусульмане других национальностей имеют возможность участвовать в деятельности этих общин, посещать мечети и участвовать в религиозных обрядах. В состав правления муфтията избраны на четыре года 15 человек – по два представителя от общин и муфтий – председатель правления.

– Какие наиболее актуальные проблемы приходится решать в настоящее время?

Подготовка к хаджу занимает сейчас все время. Из Литвы собираются совершить хадж 10 мусульман. Надо было ехать в Берлин, чтобы приобрести ихрам – одежду для мужчин в хадже. На следующей неделе предстоит поездка в Варшаву в посольство Саудовской Аравии для получения виз. С нами поедут в хадж еще 10 человек из Латвии. Хадж начнется в начале декабря, вернемся к середине месяца. Руководитель делегации должен знать арабский или, как минимум, английский язык. Девять человек из Литвы, в том числе две женщины, совершат хадж впервые.

10 октября состоялось очередное заседание правления муфтията. Обсудили очень важный вопрос, кто дальше будет заниматься поиском участка земли для мечети в Вильнюсе. Был избран комитет из трех человек, в который вошли муфтий, Александрас Беганкас и Адомаас Асанавичюс. Принято решение обратиться в Вильнюсское самоуправление. В течение следующего года мы надеемся решить вопрос с землей. После этого можно будет говорить о проекте мечети.

Думаем в дальнейшем заседания правления проводить в разных местах с приглашением местных мусульман.

– Раньше муфтият имел помещение в Вильнюсе. Где теперь центр муфтията? Остается там же или переносится в Каунас?

Пока мечеть не построена в Вильнюсе, муфтият будет находиться в Каунасе. После ремонта Каунасская мечеть стала вполне репрезентативной, здесь можно принимать почетных гостей. Мы приобрели новую мебель, готовим к изданию открытку с видом мечети, решается вопрос о зарплате для двух-трех человек для работы в муфтияте. Завязываем контакты с мусульманскими центрами в Турции, Арабских Эмиратах, Австра-

лии и других странах. Чтобы мусульмане разных стран знали, куда обращаться в Литве, будем развивать интернет-сайт, в котором будет распространяться информация о мусульманах Литвы, о мечетях, духовных интересах и запросах мусульман Литвы.

Будем уделять внимание возрождению и улучшению обучения детей основам ислама, религиозного просвещения взрослых, проведению семинаров для всех мусульман Литвы. Становится все более актуальной подготовка имамов, направление на учебу молодых людей. Есть такое предложение: если не будет желающих ехать на учебу среди молодежи, будем просить, чтобы имамы приезжали из других стран. Например, нам подошли бы имамы из Москвы, Казани, которые знают русский язык и могут быстрее найти контакты с людьми.

Проблем много, всем сразу заняться невозможно, будем решать их постепенно. Первенством обладает вопрос получения земли для Вильнюсской мечети, организация и создание нового духовного центра.

– Вы участвовали в собрании Вильнюсской общины 9 ноября, целью которого было знакомство с муфтием. Какие остались впечатления?

Собрание прошло конструктивно, в доброжелательной обстановке. Советник Турецкого посольства по вопросам религии Мехмет Эмин Кисал прочитал суру из Корана. Много говорилось о возрождении религиозной и просветительской деятельности в Вильнюсе. Я выступил с обращением к мусульманам на литовском и русском языках, которое просил бы опубликовать в газете «Летувос тоторай». Всех порадовал концерт ансамбля «Алие», а также выступление певца и композитора из Турции. В заключение было угощение, чай, кофе. Сделали общее фото всех участников собрания.

– Если люди пожелают обратиться к Вам с вопросами и пожеланиями, могли бы дать свои координаты?

Пожалуйста, мой телефон - 8 674 177 10, электронная почта – gamadan@inbox.lt. Адрес сайта о мусульманах Литвы - www.mecete.lt

– Благодарю Вас за беседу и желаю успехов во всех делах и благополучного совершения хаджа.

Мехмет Эмин Кисал: «Ислам – это фундамент сохранения нации»

ГАЛИМ СИТДЫКОВ

С декабря 2004 г. советником по вопросам религии Турецкого посольства в Литве работал Мехмет Эмин Кисал. По окончании 4-летней каденции он поделился с нашей редакцией своими размышлениями о том, что удалось сделать, что не удалось, на что надо обратить внимание в будущем. И было интересно узнать, что думает он о Литве, о литовских татарах. Есть ли будущее у нашего народа?

Моя цель пребывания в Литве была одна: помочь литовским татарам и другим мусульманам в решении религиозных вопросов, в обучении детей, в обеспечении религиозной литературы, в проведении мусульманских праздников.

Мне удалось организовать проведение пятничных намазов, Таравих-намазов по вечерам в месяц Рамадан, обучение основам ислама детей в деревне Кятуресдяшимт тоторию, в Немежисе, Вильнюсском культурном центре. Турецкое посольство всегда принимает участие в проведении Курбан-байрама.

К сожалению, не все понимают, что религия – это стена против ассимиляции народа. Надо ясно представлять себе, что ислам – это фундамент сохранения нации. Ислам – это мир, ислам – чистота, ислам – сохранение семьи, ислам – это уважение старших, любовь к младшим, братство и взаимная помощь между людьми.

Сохранять и развивать этику ислама – очень важно.

И я благодарен литовским татарам за то, что они сохранили религию и культуру, основанную на исламе. У меня сложилось убеждение, что литовские татары – очень умный народ.

Важно и то, что литовские татары живут в Литве, с народом, который является очень современным, обладает высокой культурой, образованием. Я посетил древний Тракай-

кий замок, хорошо изучил старый Вильнюс. Везде я находил хорошие упоминания о татарах как верных защитниках своей новой Родины.

По возвращении в Турцию меня ждет пенсия. Но я буду участвовать в религиозной жизни. Вернусь в родной город Хайсери, где получил теологическое образование. Это большой город, около 700 тысяч жителей. Я буду там вспоминать Литву и литовских татар с самой хорошей стороны.

Что бы Вы пожелали литовским татарам и всем мусульманам Литвы на прощание?

И дальше жить одной дружной семьей. У народа, который ценит свои корни, историю, традиции, религию всегда есть будущее.

Уважаемый Мехмет, разрешите поблагодарить Вас за большую, самоотверженную работу среди мусульман Литвы и пожелать Вам здоровья и благополучия в Вашей дальнейшей жизни.

ОБЩЕЕ СОБРАНИЕ МУСУЛЬМАН-СУННИТОВ ВИЛЬНЮСА

(Окончание, начало на 9 стр.)

от обязанностей председателя общины по состоянию здоровья и рекомендацией избрать председателем Вильнюсской религиозной общины мусульман-суннитов Александраса Беганскаса. В дискуссии по избранию председателя и нового состава правления выступили Томас Милкаманавичюс, Юозас Янушаскас, Айша Ильяевич и другие. Председателем Вильнюсской религиозной общины мусульман-суннитов был единогласно избран Александрас Беганскас. Он окончил юридический факультет Анкарского университета (Турция). Владеет литовским, турецким, английским, немецким, русским языками, работает в строительной фирме. В правление общины избрано 5 человек. Ревизионная комиссия избрана в составе 3 человек, председателем – Томас Милкаманавичюс.

В память об имаме Микасе Халяцкасе правление общины пожертвовало собравшимся садогу, а сын Микаса - Ромас Халяцкас с женой угостили всех «шимтплаписом».

Информация «ЛТ»

Муфтият мусульман-суннитов Литвы, Союз общин литовских татар выражают глубокую скорбь по поводу смерти имама **Микаса ХАЛЯЦКАСА** и соболезнования родным и близким покойного.

В БЕЛОРУССИИ ВПЕРВЫЕ ПРОШЕЛ КОНКУРС ЧТЕЦОВ КОРАНА

В декабре в Белоруссии впервые прошел конкурс чтецов Корана. Духовное управление мусульман республики и религиозная община мусульман в г. Гомель подготовили подготовили и провели это мероприятие в первую субботу после праздника Курбан-байрам.

Среди самых младших конкурс проводился в знании маленьких сур Корана наизусть. В этом соревновании победил Мелик Марabet из Минска, второе и третье место заняли Салиха Исмаилова и Ахмад Хан из Гомеля, сообщает IslamOnline.ru.

В категории для возраста от 11 до 18 лет в программе конкурса было и чтение Корана наизусть, и проверка правильности чтения по мусхафу (по тексту).

Стоит отметить, что атмосфера соревнования побуждала к более старательному изучению Корана и стремлению в будущем году показать лучшие знания и умение читать Священную книгу.

«Татар-информ»

Больше, чем гастролы

ЛИЛИЯ СЕДЕЛЬНИКОВА

Казалось, еще совсем недавно директор Альметьевского театра Фариды Исмагилова, говоря о планах на будущее, рассказывала о предстоящей поездке в Ригу и Вильнюс. А тут уже пора делиться впечатлениями!

Истоки дружбы с Латвией берут начало в 1991 году, когда альметьевские артисты впервые приехали туда с концертной программой, а уже на следующий год провели первый в истории этой страны Сабантуй. И хотя, по словам Фариды Багисовны, программа нынешних гастролей получилась очень плотной, времени на отдых из-за переездов почти не оставалось (альметьевцы выступали в Риге с театрализованной программой и приняли участие в Сабантуе, а в Вильнюсе – выступили перед татарской общиной), впечатления от поездки остались самые замечательные. Первое выступление наших артистов в Риге в Доме Москвы зрители встретили... слезами: настолько они были взволнованы родными песнями.

Это стремление людей не утратить свою идентичность, язык, культуру, историю почувствовали и наши артисты, которые сами были взволнованы встречей. «Такое чувство, что мы причастны к чему-то большому, очень

нужному...» – так выразила эти ощущения Гузель Еремеева. Да, супруги Еремеевы стали участниками театрализованной программы, с восторгом были восприняты и в Риге, и Вильнюсе и получили официальное приглашение приехать с сольным концертом в Литву. Такой ход – включение в программу дуэта аккордеонистов – был сделан сознательно, из желания обогатить ее.

К татарам в Прибалтике относятся уважительно, их союзы, общины самые сильные среди диаспор. Так, например, многих татар, проживающих в Литве, объединяет Союз общин литовских татар. Татары живут насыщенной жизнью: общаются, устраивают концерты, сабантуи, посиделки. Выпускают газету на трех языках «Летувос тоторай» («Литовские татары»), литературные альманахи. Готовятся к международной конференции по истории татар. Кстати, доктор гуманитарных наук Адам Якубаускас, филолог и политолог по образованию, работник литовского парламента, председатель Союза общин литовских татар и редактор газеты «Летувос тоторай» Галим Ситдыков, кандидат наук, были участниками первого всемирного форума татарских ученых, прошедшего в сентябре прошлого года в Казани.

– Я много раз общалась по телефону

с Адамом Якубаускасом, – рассказывает Фариды Багисовна, – но по приезде не удержалась, спросила: «Все-таки скажите, какой вы национальности?» «Чистокровный татарин! Потомок воинов хана Тохтамыша». И он знает историю своего рода до тринадцатого колена! Познакомил нас со своими родителями. С виду абсолютные прибалты – внешность, манеры, речь, но настоящие татары – ходят в мечеть, придерживаются традиций. Сам Адам в 1995 г. совершал хадж... Прощаясь с нами, а из Вильнюса мы отправлялись в Прагу, Адам пообещал, что к поезду обязательно привезет фирменный национальный пирог, секрет рецепта которого литовские татары хранят 600 лет. Привез. Такого вкусного пирога мы никогда не ели! Он устроил нам экскурсию по старому Вильнюсу. Мы увидели самый старинный университет Европы, церковь, где крестили Ганнибала, дошли до улицы Татарской, которую основали татары.

...Вы знаете, литовцы достаточно сдержанны в эмоциях, мало аплодируют во время концерта. Но восхищенное «браво» наши артисты услышали не один раз. Мы сумели приблизить их к себе, они поняли нас. Прощаясь с нами, они говорили: «Как хорошо, что мы вас пригласили!»

*Перепечатано с сокращениями
из газеты «Знамя труда»,
27 06 2008 г.*

Парк Европы – уникальность, оригинальность, или Убожество среди красоты природы?

В середине ноября группа сеньоров Вильнюса совершила экскурсию в Парк Европы и Молетскую астрономическую обсерваторию.

Все были много наслышаны об этом парке из рекламы. В рекламном проспекте написано: «Посетите место, в котором сливаются искусство, чудесная природа, развлечения и отдых. Парк Европы – один из впечатляющих музеев искусства под открытым небом всего в 20 минутах дороги от центра Вильнюса».

Природа поразила красотой, гармонией. Современная скульптура воспринимается неоднозначно: одни люди восторгаются, другие считают признаком упадка духовности и культуры. Поэтому комментировать виденное сложно и, самое главное, бес-

смысленно. Каждый должен увидеть сам и оценить по-своему.

Что касается обсерватории, то это, однозначно, одно из крупных дости-

жений астрономической науки, которое выдвигает Литву в число передовых стран мира.

Информация «ЛТ»

"Tatarzy litewscy"

Lietuvos fotografai

Wielki Dzień w Bohonikach

MUSA CZACHOROWSKI

W Bohonikach, tatarskiej wsi leżącej nieopodal Białegostoku, niedziela 17 sierpnia 2008 roku nie była taką sobie zwykłą niedzielą, ale prawdziwie Wielkim Dniem! Tak bowiem nazwano festyn, zorganizowany przez tutejszą muzułmańską gminę wyznaniową, której od lat przewodzi Mirosława Korycka.

Wiele tu zmian. XIX-wieczny zabytkowy meczet wypiękniał po remoncie, zakończonym w 2005 roku. Po przeciwnej stronie ulicy przyciąga wzrok nowy, oddany do użytku w czerwcu 2008 r. Dom Pielgrzyma. Widać, że wszędzie włożono wiele wysiłku, aby wszystko prezentowało się jak najlepiej i jak najlepiej też służyło tatarskiej społeczności.

Niedzielne spotkanie przygotowano właśnie na placu przed Domem Pielgrzyma. Już od wczesnych godzin przedpołudniowych słychać było muzykę i gwar zbierających się ludzi. Z jednej strony ustawiono stoiska, gdzie tatarskie gospodynie oferowały swe specjalności. Z drugiej zaś rozmieszczono stoły i ławki, aby goście mogli spokojnie delektować się jadłem. A było czym i chętnych nie brakowało.

Niektórzy nie mogli się zdecydować: co wybrać? Piekaczewnik z mięsem? Może z serem? A może jednak z jabłkami? Wiele osób postanawiało więc spróbować wszystkiego po kolei...

Oprócz typowo tatarskich potraw, były również dania

innej proveniencji: litewskie cepeliny (dla wiadomości niewtajemniczonych powiem, że najogólniej biorąc, są to pyzy ziemniaczane z mięsem), rosyjskie bliny – czyli rozmaitego rodzaju placki, zazwyczaj (zawsze?) drożdżowe, z różnymi dodatkami (np. z kawiolem... tak, a co...) – oraz olatki, też placki - na przykład z ziemniaków i marchwi (plus, rzecz jasna, inne składniki). Amatorów dobregojadła nie brakowało: ponoć to samo w domu wcale nie smakuje tak wybornie...

Liczni goście z całej Polski mieli także coś dla ducha. Zapraszał ich odnowiony meczet, z zadbanym, przyciągającym uwagę wnętrzem. Przed wejściem można było zakupić literaturę dotyczącą spraw muzułmańskich oraz widokówki. Wewnątrz zaś niestrudzona Eugenia Radkiewicz w swój oryginalny sposób udzielała informacji o Tatarach i islamie. Po wizycie w meczecie wypadało przejść się jeszcze na bohonicki miziar. Ładna pogoda zachęcała do spaceru.

Jak powiedziała przewodnicząca Mirosława Korycka, niedzielna impreza miała na celu m.in. zdobycie własnymi siłami środków, które przeznaczone zostaną na potrzeby gminy. Obecnie remontowane jest np. ogrodzenie wokół miziaru, planuje się także renowację znajdujących się tam zabytkowych pomników. Cenna to inicjatywa, którą niewątpliwie warto rozpowszechnić w tatarskim środowisku i kontynuować.

(21.08.2008)

Meczet w Bohonikach

Miziar w Bohonikach

Z wizytą u Tatarów na Białorusi

RYSZARD SLAWCZYNSKI

W trakcie tegorocznej wędrowki po Kresach, która przebiegała (w uproszczeniu) między Odessą na Ukrainie, a Rygą na Łotwie, przebywałem wraz z żoną Ewą i synem Adamem na Białorusi, gdzie dotarliśmy w słoneczny lipcowy poranek do miejscowości Iwie. Miasteczko znajduje się na terenie dawnego powiatu oszmiańskiego, obecnie zaś w obwodzie grodzieńskim, w odległości ok. 33 km. na wschód od Lidy. To dawna własność Kiszków, Słuszków, Hlebowiczów, Ogińskich i Tyzenhauzów, w II połowie XIX w. stanowiąca dobra hr. Elfrydy Zamoyskiej. Dzisiaj liczy prawie dziewięć tysięcy mieszkańców. Zaledwie kilka kilometrów na południe od miasteczka meandruje przepiękny błękitny Niemen.

W Iwiu jest co zwiedzać, znajduje się tu barokowy kościół katolicki pw. św. św. Piotra i Pawła, przy którym wybudowano klasztor, gdzie do XIX w. działała szkoła retoryki, cerkiew oraz dawna synagoga, jedna z trzech, usytuowana w centrum miasta (obecnie w remoncie). Żydzi posiadali niegdyś również swoją szkołę hebrajską. Nie sposób nie wymienić zboru ariańskiego, będącego znaczącym centrum tego ruchu, gdzie odbyło się kilka synodów. W 1585 roku założono nawet znaną szkołę ariańską.

Wymienione obiekty sakralne świadczą o mozaice religijno-narodowościowej, jaka w ciągu setek lat ukształtowała się na tym terenie. Można śmiało twierdzić, że Iwie były typowym kresowym miasteczkiem. Jednak to nie owe zabytki zachęciły nas do wizyty w Iwiu, gdyż naszym celem był tutejszy meczet. Miasteczko przecież od XVI wieku stanowiło jedno z najważniejszych ośrodków osadnictwa Tatarów w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Sprowadził ich ponoć na te tereny już Wielki Książę Litewski Witold, nadał różne przywileje i ziemię w zamian za służbę pod swymi rozkazami. W 1567 r. Tatarzy stanowili 4,3 %, a w 1634 r. - 6,4% tamtejszej społeczności. W XVII wieku została dla nich wyznaczona dzielnica, znajdująca się na przedmieściu miasteczka, nazywana Murawszczyzną.

Nie byliśmy pewni, czy uda nam się zobaczyć to, co zaplanowaliśmy. U mieszkańców zasięgnęliśmy języka, gdzie należy się udać, aby zwiedzić meczet. Zaopiekowali się nami dwaj życzliwi gospodarze obiektu. Jednym z nich był Jakub Radkiewicz. To nazwisko pojawia się zresztą w starych opracowaniach opisujących rodziny tatarskie zamieszkujące okolice Iwia, wraz z Bielakami, Eljaszewiczami, Raszypowiczami czy Szabanowiczami. Dziadek J. Radkiewicza służył w Wojsku Polskim II

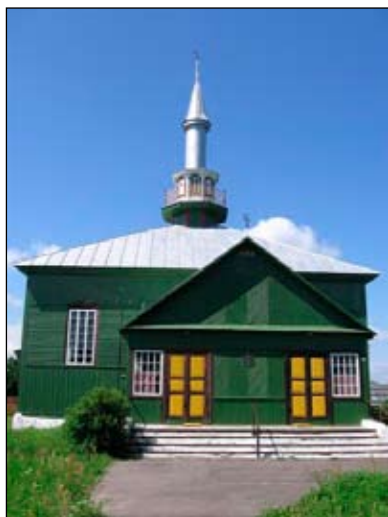
Rzeczypospolitej. Od naszych rozmówców dowiedzieliśmy się, jak wygląda życie religijne w Iwiu. Pobyt w meczecie, z atrakcją w postaci wejścia na minaret, okazał się bardzo wartościową lekcją dla Adama, ucznia gimnazjum, choć nie ukrywam, że dla żony i dla mnie również.

Tatarzy tam mieszkający zajmowali się niegdyś ogrodnictwem oraz garbarstwem. Zresztą i dzisiaj ich domeną jest uprawa pomidorów czy ogórków. Aktualnie w Iwiu znajduje się najliczniejsze skupisko Tatarów na Białorusi i jedyny czynny drewniany meczet, wzniesiony w 1884 roku, do którego w roku 1922 dobudowano minaret. Środki na jego budowę pochodziły ze składek emigrantów zamieszkałych w USA. Na ścianie meczetu dostrzegliśmy inskrypcję w języku polskim: *Fundatorce meczetu Jaśnie Wielmożnej hrabinie Elfrydzie Augustowej Zamoyskiej Tatarzy Parafii Murawszczyzna w podzięcie kładą. 20 VII 1934 r.*

W niedalekiej odległości od meczetu znajduje się mizar, tatarski cmentarz, na którym są nagrobki z XIX i XX wieku. Starsze zachowały pisownię arabską, na nowszych widnieją napisy cyrylicą. Mogiły zwrócone są głową w kierunku południowym, mając na przeciwległych końcach dwa kamienie, jeden większy, drugi mniejszy (w nogach). Wciąż dokonywane są tu pochówki.

Ta interesująca wizyta wywołała w nas wspomnienie znanej powszechnie literatury, w tym twórczości Henryka Sienkiewicza, piszącego w „Potopie”: *Na ten znak wszystkie buńczuki poczęły się kołysać, huknęły trąby i krzywały zawrzały tatarskie piszczal-*

ki, zadźwięcały litau-ry, sześć tysięcy szabel rozbłysło w powietrzu i sześć tysięcy gardzieli krzyknęło: Jezus Maria! Alla-hu-Alla! Za czym chorągiew za chorągwią wynurzała się rysią zza wzniesienia. Tak bywało w naszej historii, nie raz, nie dwa wspólnie walczyliśmy ramię w ramię przeciwko wrogowi.

Meczet w Iwiu nie był jedynym, jaki odwiedzi-liśmy na Białorusi. Jeżeli ktoś będzie wędrował

śladami naszego wieszczą Adama Mickiewicza i zawita do

Nowogródka, niech poświęci choć chwilę czasu na zwiedzenie tamtejszego meczetu. Drewniana budowla wzniesiona została w 1855 roku, dach zwieńczono wieżyczką - minaretem z kopułą, a na szczycie umieszczono półksiężyc. Na lewo od wejścia do świątyni rośnie dorodna lipa. W okresie władzy sowieckiej mieściło się tu przedszkole, obecnie pozostaje on w rękach nielicznej grupy Tatarów nowogródzkich, którzy posiadali tu swój meczet już przed 1600 rokiem.

Prof. Benedykt Dybowski, urodzony na Kresach w Adamarynie, w powiecie Mińskim, który przyjaźnił się z Tatarami, tak ich scharakteryzował: *ludzie wysokiej uczciwości, brzydzący się kłamstwem i obłudą, szczerzy, otwarci, stali w przyjaźni, uczynni i ofiarni*. Trudno się z tą opinią nie zgodzić.

Wszystkich chętnych, którzy planują pobyt na Białorusi, zachęcam do spotkania z mieszkającymi tam Tatarami, do odwiedzenia tatarskich meczetów oraz mizarów, bowiem na pewno nie będzie to czas stracony.

Wrocław, 24 września 2008 r.
Fot. Adam Sławczyński

Bismillahi arrahmani rrahym

Informujemy ze smutkiem, że 13 sierpnia 2008 r. zmarła

Rozalia Aleksandrowicz

Urodzona w roku 1933 w godnej tatarskiej rodzinie w Nowogródka.

Mając 7 lat, została zesłana wraz z matką i najbliższą rodziną do dalekiego Kazachstanu, gdzie przetrwała i skąd powróciła do Polski.

Po ojcu, którego aresztowało NKWD, ślad zaginął.

W roku 1948 zamieszkała w Gorzowie Wlkp., wykształciła się i założyła rodzinę. Tu także pracowała zawodowo.

Z wielkim zaangażowaniem poświęcała się działalności społecznej na rzecz miasta, jako radna oraz inicjatorka wielu przedsięwzięć. Działała m.in. w Komisji Zdrowia i Kultury Fizycznej oraz Polskim Komitecie Pomocy Społecznej.

Aktywnie współuczestniczyła w życiu społeczności tatarskiej, była długoletnią przewodniczącą Muzułmańskiej Gminy Wyznaniowej w Gorzowie Wlkp.

Człowiek wielkiego i dobrego serca, które otwierała szeroko dla innych.

Uhonorowana odznaczeniami państwowymi oraz resortowymi.

Pochowana 16 sierpnia 2008 r. na Muzułmańskim Cmentarzu Tatarskim w Warszawie.

Jest już pod opieką Najwyższego

Pozostanie w naszej pamięci.

Serdeczne wyrazy współczucia Rodzinie Zmarłej składają:

Mufti RP Tomasz Miśkiewicz
oraz Najwyższe Kolegium Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP

Prezes Stefan Korycki
oraz Rada Centralna Związku Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej

Dowiedzieliśmy się ze smutkiem, że 17 września 2008 roku zmarła

Sabira Miśkiewicz

z Suchowoli, pochodząca z tatarskiej i muzułmańskiej rodziny.

Była krewną wielu z nas, przyjaciółką i znajomą. Zналиśmy Ją jako małżonkę oraz troskliwą matkę, życzliwą sąsiadkę, chętnie udzielającą się w naszej społeczności.

Bóg Wszechmogący otoczył już Ją swoim miłosierdziem.

Wyrazy współczucia oraz szacunku Rodzinie Zmarłej składa

Najwyższe Kolegium Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP

On daje życie i sprowadza śmierć (Qur'an 10:56)
17 września 2008 r. zmarła

Sabira Miśkiewicz

Poznałem Ją jako dobrą, pogodną osobę i taką też pozostanie w mojej pamięci.

Do Boga należymy i do Niego wracamy.

Łączę się w modlitwie i smutku z Rodziną Zmarłej
Musa Czachorowski

17 września 2008 roku zmarła niespodziewanie

Sabira Miśkiewicz

z Suchowoli, dobra muzułmanka z tatarskiej rodziny.

Zналиśmy Ją jako aktywną działaczkę naszej wspólnoty, zawsze życzliwą i pogodną. Będziemy o Niej pamiętali.

Niech spoczywa w spokoju na tatarskim mizarze w Bohonikach.

Łaska Boga Jedynego będzie Jej oparciem.

Wyrazy współczucia oraz szacunku Rodzinie Zmarłej składają:

Redakcja „Życia Tatarskiego”
Oddział Podlaski Związku Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej

Tatarzy na zachodnich kresach

MUSA CZACHOROWSKI

Przez całe wieki rozmaitymi drogami ciągnęli Tatarzy na tereny obecnej Litwy i Polski. Jedni szukali tu schronienia przed wewnętrznymi zamieszkami w ordzie, inni przybywali jako jeńcy wojenni, zagarnięci w niewolę podczas którejś z licznych wypraw wojennych obu stron. Jeszcze inni, posłyszawszy o potędze litewskich i polskich władców, osiedlali się na tej ziemi dobrowolnie, w poszukiwaniu swojego miejsca do życia. Pochodzili z Krymu, z kipczackiego stepu, albo z rozległych terenów Powołża, czasem zaś z dalszych jeszcze azjatyckich krain. Prawdopodobnie pierwszymi stepowymi osadnikami na ziemiach obecnej Rzeczypospolitej - z przymusu wszakże - byli nieliczni jeńcy z czasu najazdu mongolskiego w roku 1241. Osadzeni na Podkarpaciu, bardzo szybko jednak się asymilowali. Do dzisiaj u wielu tamtejszych mieszkańców rozpoznać można charakterystyczne azjatyckie cechy, jak smągła cera, ciemne oczy z fałdą mongolską itd.

W ciągu stuleci tatarskie skupiska w południowo-wschodniej Polsce uległy rozproszeniu, całkowicie się spolszczyły i najczęściej zostały po nich tylko nazwy, np. Tatarki na Podkarpaciu, czy też Tatarzy - wieś, znana od 1341 r., obecnie dzielnica Lublina. Wtopili się w polskie otoczenie również tatarscy jeńcy, których osadzał później na królewskich ziemiach, m.in. w Wielkopolsce, Jan III Sobieski. Czasem jednak budzi się jeszcze pamięć, jak np. wśród mieszkańców Mszany na Górnym Śląsku, którzy postanowili pielęgnować i rozwijać swe średniowieczne tatarskie korzenie. Do dziś mieszkają tam np. potomkowie rodu Tatarczyków, wywodzącego się właśnie ze stepowych jeńców. Mszana nawiązała sympatyczną współpracę z Tatarami z Podlasia, z gminą Krynki oraz czeską gminą Štěbořice, mającą także dalekie, bo sięgające trzynastego stulecia, tatarskie koneksje.

Zakończenie II wojny światowej i wiążące się z tym regulacje granic państwowych, szczególnie w Europie Środkowo-Wschodniej, zmieniły w zasadniczy sposób życie tatarskiej społeczności Rzeczypospolitej. Została ona rozerwana i podzielona pomiędzy Polskę oraz republiki radzieckie: Litwę i Białoruś. Część Tatarów, niczym przed stuleciami, ruszyła ze swych odwiecznych siedzib na Wileńszczyźnie, Nowogródzkiej i Grodzieńszczyźnie w poszukiwaniu nowego domu. Jechali kolejowymi transportami, często tygodniami i miesiącami, na Pomo-

rze - do Gdańska i Sopotu, albo i dalej na zachód, do Szczecina. Niektórzy skręcali na południe: do Szczecinka, Trzcianki, Wałcza. Niegdyś zamieszkiwali wschodnie kresy Rzeczypospolitej, zaś powojenny exodus rzucił ich na aż na zachodnie krańce m.in. do Wrocławia, Oleśnicy, Zielonej Góry, Zgorzelca, Krosna Odrzańskiego.

Przez ponad sześćdziesiąt lat od zakończenia II wojny światowej wrastali w tę ziemię, aż stali się jej częścią, zapuścili głęboko swoje korzenie. Aleksandrowiczowie, Koryccy, Półtorakiewiczowie, Bajraszewscy, Safarewiczowie, Jakubowscy, Szabuniewiczowie, Achmatowiczowie, Radkiewiczowie, Sasanowiczowie, Sołtanowie i wielu jeszcze innych... Niektórzy, po kilkunastu czy kilkudziesięciu nawet latach, powrócili na Podlasie, gdzie znajduje się obecnie największe skupisko tatarskiej społeczności. Pozostali, rozproszeni po Polsce, poženili się, spłodzili dzieci i teraz już drugie, a częstokroć nawet trzecie pokolenie zamieszkuje w znacznym oddaleniu od rodowych siedzib. Niestety, właśnie oddalenie, upływ czasu oraz nieuchronne odchodzenie najstarszych przedstawicieli rodzin, coraz bardziej osłabia pamięć o tatarskim pochodzeniu. Jeszcze parę lat i stanie się ono jedynie zamgloną rodzinną legendą i tylko mogły poświadczać będą tę niezwykłą historię.

We wrześniu 2007 roku bardzo uroczysto obchodzono na Litwie 610. rocznicę osiedlenia się Tatarów i Karaimów na terenie Wielkiego Księstwa Litewskiego. Tamtejszy rząd docenia historyczną oraz współczesną rolę swych obywateli o tatarskim rodowodzie. W Polsce nie było właściwie o tym wydarzeniu słyhać. Nasi Tatarzy, jedynie jako goście, uczestniczyli w międzynarodowej konferencji w Wilnie. A przecież są oni najstarszą, tatarską i muzułmańską mniejszością w Europie Środkowo-Wschodniej. To prawdziwy ewenement - ponad sześćsetletnie trwanie odrębnej wiary i tradycji w gruncie rzeczy bez konfliktów z miejscowym katolicyzmem, prawosławiem, protestantyzmem i judaizmem. Obecnie można jednak odnieść wrażenie, iż w obiegowym przeświadczeniu Tatarzy istnieją wyłącznie na kartach Sienkiewiczowskiej *Trylogii*. Jak więc jest naprawdę z tymi Tatarami w Polsce XXI-wieku?

Od roku 1925 działa w naszym kraju Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej, pełnoprawna organizacja wyznaniowa polskich muzułmanów, skupiająca w ogromnej większości właśnie Tatarów. Reaktywowany w r. 1947, po-

siada swe gminy wyznaniowe w Białymstoku, Gdańsku, Warszawie, Bohonikach, Kruszyńskich, Poznaniu, Bydgoszczy i Gorzowie Wlkp. Przed II wojną światową na czele MZR stał mufti, zaś w okresie powojennym działalnością związku kierował przewodniczący i Najwyższe Kolegium. Dopiero 20 kwietnia 2004 roku podczas XV Kongresu Muzułmańskiego Związku Religijnego ponownie powołano muftiego - religijnego zwierzchnika polskich muzułmanów, będącego równocześnie przewodniczącym Najwyższego Kolegium. Został nim Tatar, Tomasz Ahmed Miśkiewicz, posiadający wyższe teologiczne wykształcenie islamskie.

Pod pieczę gmin wyznaniowych MZR pozostają wszystkie polskie meczety: dwa historyczne zabytki z XIX w. - w Kruszyńskich i Bohonikach - oraz nowy, oddany do użytku w roku 1990 w Gdańsku. Związek dysponuje ponadto dwoma domami modlitwy: w Białymstoku i Suchowoli oraz Centrum Islamskim w Warszawie. Muzułmański Związek Religijny opiekuje się również funkcjonującymi do dziś starymi tatarskimi miziarzami (cmentarzami) w Bohonikach i Kruszyńskich, a także Muzułmańskim Cmentarzem Tatarskim w Warszawie. Odrębne kwatery muzułmańskie istnieją na cmentarzach komunalnych, np. w Gdańsku i Wrocławiu.

Głównym zadaniem MZR jest reprezentowanie polskich muzułmanów wobec państwa oraz sprawowanie posług religijno-duchowych. Wiąże się to przede wszystkim z utrzymaniem świątyń i cmentarzy, organizacją wszelkich ceremonii wynikających z zasad i nakazów islamu (narodziny, śluby, pogrzeby, modlitwy, święta, nauka religii itp.). Obejmuje także współpracę z innymi organizacjami i wspólnotami muzułmańskimi w Polsce oraz za granicą. Związek organizuje wiele imprez, skierowanych do osób zainteresowanych nie tylko islamem i muzułmanami, ale i szeroko rozumianym dialogiem międzywyznaniowym. Są to m.in. Podlaskie Dni Kultury Muzułmańskiej, gdzie goszczą z wykładami osoby takie, jak dr Agata Skowron-Nalborczyk z Zakładu Islamu Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego, ksiądz dr Adam Wąs SVD - dyrektor Centrum Dialogu Kultur i Religii w Pieniężnie, czy też ksiądz dr Stanisław Grodz SVD z Instytutu Teologii Fundamentalnej KUL. Członkowie MZR działają ponadto w Radzie Wspólnej Katolików i Muzułmanów, której przewodniczącym ze strony katolickiej jest właśnie ks. Wąs, zaś ze strony muzułmańskiej dr

Artur Konopacki, młody tatarski historyk.

Bardzo aktywną rolę odgrywają w tatarskiej społeczności kobiety. Tataruki kierują np. muzułmańskimi gminami wyznaniowymi: przewodniczącą gminy w Białymstoku jest Halina Szahidewicz, w Bohonikach Mirosława Korycka, w Gdańsku Tamara Szabanowicz. Są także w składzie Najwyższego Kolegium MZR: Rozalia Bogdanowicz pełni obowiązki sekretarza, a Mierjema Chalecka-Giembicka - skarbnika. Również biuro MZR prowadzi Tataruka, Dagmara Sulkiwicz. Wspomniana już Halina Szahidewicz jest aktywną działaczką Rady Wspólnej Katolików i Muzułmanów, ona to zorganizowała w roku 2000 i cały czas opiekuje się młodzieżowym zespołem pieśni i tańca „Buńczuk”. Zresztą, jest naprawdę wiele tych dzielnych pań, zasłużonych dla tatarskiej społeczności.

Po roku 1989 liderzy tatarskiego środowiska postanowili ożywić działalność kulturalno-edukacyjną, a wraz z nią tatarską świadomość etniczną, przygaszoną, niestety, PRL-owskim czterdziestolecie. W rezultacie, w roku 1992 doprowadzono do powstania Związku Tatarów Polskich - przemianowanego z czasem na Związek Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej - nawiązującego do przedwojennego Związku Kulturalno-Oświatowego Tatarów RP. Pierwszym przewodniczącym Rady Centralnej ZTP był (1992-1997) Stefan Mustafa MucharSKI, po nim obowiązki te objął Selim Chazbijewicz, politolog, poeta, publicysta (1997 do 2007). Od roku 1998 do marca 2008 był on też przewodniczącym ze strony muzułmańskiej Rady Wspólnej Katolików i Muzułmanów. Obecnie przewodniczącym Związku Tatarów RP jest Stefan Korycki ze Sztabina, wybrany 10 listopada 2007 r. podczas IV Nadzwyczajnego Zjazdu Delegatów ZTRP.

Działalność ZTRP obejmuje m.in. organizowanie okolicznościowych spotkań, konferencji i wykładów, które mają integrować tatarską społeczność, m.in. poprzez podtrzymywanie i rozwijanie swych tradycji, a także kontakty z pobratymcami z Litwy, Białorusi, Ukrainy i Tatarstanu. Pod patronatem Rady Centralnej publikowany jest – od roku 1993 - *Rocznik Tatarów Polskich*, pismo naukowe, literackie i społeczne poświęcone historii, kulturze oraz życiu Tatarów w Polsce i Europie Wschodniej, będące kontynuacją przedwojennego periodyku. Ukazało się już 13 tomów rocznika, którego redaktorem naczelnym jest (od 01.01.1995 r.) Selim Chazbijewicz. Pismu towarzyszą liczne suplementy m.in. książki *Tatarzy muzułmanie w Polsce*, *Tatarzy Krymscy. Walka o naród i wolną ojczyznę* oraz *Herbarz rodzin tatarskich Wielkiego*

Księstwa Litewskiego.

Związek wydawał także od r. 1998 dwumiesięcznik *Życie Tatarskie*, pod redakcją Józefa Jusufa Konopackiego z Sokółki. Ten aktywny działacz społeczny oraz animator kultury od końca 1993 r. redaguje ponadto *Świat Islamu*, pismo poruszające szeroko pojmowaną problematykę religijną. Od maja 2008 wydawcą *Życia Tatarskiego* jest Lokalna Grupa Działania „Szlak Tatarski”. W latach 1986-1990 ukazywał się kwartalnik *Życie Muzułmańskie*, kierowany przez Selima Chazbijewicza, a będący organem Najwyższego Kolegium Muzułmańskiego Związku Religijnego. Muzułmańska Gmina Wyznaniowa w Białymstoku publikuje rocznik *Pamięć i Trwanie*. Pierwszy numer tego pisma, redagowanego przez zespół pod kierownictwem Aleksandra Miśkiewicza, ukazał się w roku 1998. Oprócz wymienionych powyżej periodyków, ukazujących się z różną, nieregularną niestety częstotliwością, zależną głównie od możliwości finansowych, w pierwszej połowie lat 90' ub. w. pojawiło się kilka pism-efemeryd: *Al-Dżihad* (4 numery), *Akyndży Yolu* (3 numery), *Strzelec Tatarski* (3 numery).

Czasopiśmiennictwu towarzyszą publikacje książkowe, dotyczące zwłaszcza praktyk religijnych oraz tatarskiej historii i współczesności. Wydawane są kalendarze muzułmańskie, druki okolicznościowe, foldery, widokówki. Muzułmański Związek Religijny ma także swoją stronę internetową (www.mzr.pl), funkcjonuje tatarska witryna i forum, administrowane przez młodego Tatarą, Michała Mucharę Adamowicza (www.tatarzy.tkb.pl). Nie jest już, niestety, aktywna strona Związku Tatarów RP, www.ztrp.com.pl. W całą tę działalność wpisuje się najmłodsza tatarska organizacja: powstała pod koniec 2007 roku Stowarzyszenie Centrum Kultury Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej z siedzibą w Gdańsku. Jego prezesem jest Jerzy Dżirdżis Szahuniewicz.

Wszystkie wymienione powyżej związki organizują wiele przedsięwzięć kulturalnych, religijnych i naukowo-oświatowych. W przypadku Muzułmańskiego Związku Religijnego są to m.in. uroczyste obchody muzułmańskich świąt: Kurban Bajram, Ramadan Bajram, Dnia Aszura i Miewludu, spotkania z okazji muzułmańskiego nowego roku, lahi – uroczyste zakończenia nauki religii dla dzieci, czy Podlaskie Dni Kultury Muzułmańskiej. Członkowie MZR wraz z muftim uczestniczą w corocznym Dniu Islamu w Kościele Katolickim, działają na rzecz religijnego i społecznego porozumienia. W niewielkich Kruszynianach, nieopodal białoruskiej granicy, odbywa się Festyn Kultury i Tradycji Tatarów Polskich, przy-

ciągający setki osób z całego kraju. Jego współorganizatorką jest Dżenneta Bogdanowicz, która wraz z najbliższą rodziną prowadzi tam słynną Tatarską Jurtę: jej przepisy na tatarskie smakołyki znane są – i zarejestrowane – w Unii Europejskiej.

Ważną imprezą, prawie przez dwudziestolecie, były naukowo-kulturalne Orienty Sokólskie, przekształcone pod koniec lat 90. w Letnie Akademie Wiedzy o Tatarach, początkowo odbywające się w Sokółce, następnie w Gdańsku. Teraz z wielkim powodzeniem Akademia powróciła do Sokółki, przyciągając ludzi z całej Polski. Wszystko wskazuje na to, że ponownie stała się głównym przedsięwzięciem kulturalno-naukowym lokalnej społeczności, które nie ogranicza się do środowiska tatarskiego, ale z wiedzą o nim wychodzi szeroko do ludzi.

Nie jest prowadzony żaden rejestr osób pochodzenia tatarskiego, a tylko orientacyjnie przyjmuje się, że żyje ich w kraju około 5 tysięcy. W Narodowym Spisie Powszechnym 2002 roku jedynie niespełna pięciuset obywateli podało narodowość tatarską (na Dolnym Śląsku np. 10 osób), co świadczy o głębokiej identyfikacji z polskością – przy równoczesnym bardzo świadomym zachowaniu odrębności religijnej oraz tradycji i pochodzenia. Tatarzy są jedyną mniejszością, która we własnych oddziałach brała udział we wszystkich właściwie polskich zmaganiach. Dzielili i dzieli ona wszelkie dobre i złe losy swej ojczyzny.

Potomkowie stepowych wojowników walczyli o odzyskanie niepodległości 1918 roku, potem w szeregach Jazdy Tatarskiej im. Achmatowicza zmagali się z bolszewickim najazdem 1919-1920. 1 Szwadron Tatarski 13 Pułku Ułanów Wileńskich pod dowództwem rotmistrza Aleksandra Jelaszewicza wykrawał się w Kampanii Wrześniowej 1939. Nie zabrakło Tatarów w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie, ani też w 1 i 2 Armii Wojska Polskiego. Mordowano ich z każdej strony, czego dobitnym przykładem jest los braci Kryczyńskich, liderów przedwojennego środowiska tatarskiego: Leona rozstrzelali hitlerowcy, Olgierda zamęczyli bolszewicy.

Bardzo wiele polskich rodzin tatarskich połączonych jest więzami krwi z Tatarami na Litwie i Białorusi. Niektórzy mają krewnych na Krymie i w Tatarstanie. Niedługo przez stulecia służyli władcom Rzeczypospolitej Obojga Narodów nie tylko orężnie, ale i jako posłowie do tureckich sułtanów czy chanów krymskich. Byli kurierami, tłumaczami oraz przewodnikami. I dzisiaj mogą być pomostem między Polską a światem Orientu, między islamem a chrześcijaństwem.

Przybyli Tatarzy do Sokółki...

MUSA CZACHOROWSKI

I rzeczywiście, Tatarzy ponownie przybyli do Sokółki, ale przecież tym razem nie tylko oni. Tegoroczna bowiem, dziesiąta już – zatem jubileuszowa! – Letnia Akademia Wiedzy o Tatarach Polskich była uroczystością międzynarodową. Uczestnicy zjechali się z rozmaitych stron Polski, a także spoza jej granic. Zawitali na Podlasie Tatarzy z litewskiego Wilna oraz z Ufy w dalekim Baszkortostanie. Gościli w Sokółce przedstawiciele mniejszości narodowych i etnicznych: Karaimi, Grecy, Białorusini, Romowie. Było słonecznie, wesoło i - zgodnie z zapowiedzią organizatorów – lepiej niż w ubiegłym roku.

Organizatorami X Międzynarodowej Letniej Akademii Wiedzy o Tatarach Polskich, która odbyła się w Sokółce i Kruszyńianach w dniach 15-17 sierpnia 2008 roku byli: Urząd Miejski w Sokółce, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Szlak Tatarski” oraz Oddział Podlaski Związku Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej, zaś swym patronatem objęli ją: wojewoda podlaski, marszałek województwa podlaskiego, burmistrz Sokółki, wójt Krynek oraz wójt Szudziałowa. Patronat medialny sprawowali: TVP 3 Białystok, Polskie Radio Białystok i Gazeta Współczesna, sponsorowali: Metal-Fach, Mlekoopol, Orlen Gaz, Lafarage, Budokrusz, Czyścioch, a wspierał Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Szepietowie.

Akademia oficjalnie zainicjowana została w piątek, 15 sierpnia, przedpołudniowymi uroczystościami przed pomnikiem Marszałka Józefa Piłsudskiego oraz przed pomnikiem przy ul. Białostockiej. W kawiarni „Lira” odbyło się spotkanie poetyckie, podczas którego piszący te słowa zaprezentował swoje wiersze z motywami tatarskimi. Jako, że niedawno zostały one opublikowane w dwujęzycznym, polskorosyjskim, tomiku pt. „Na zawsze * Всегда”, po rosyjsku odczytała je Zofia Konopacka. Wieczorem zaś na placu przed kinem „Sokół” koncertowały zespoły „Metro” i „Orion”, po których nastąpił taniec z ogniami, czyli Fireshow! Jednak dniem głównych atrakcji była sobota, 16 sierpnia, pod hasłem „Kultura łączy narody”.

Po potężnej nocnej burzy nastał słoneczny poranek. Na placu przed Urzędem Miejskim w Sokółce rozłożyły się stoiska rzemieślników oraz ludowych twórców. Mieszkańcy miasta i licznie przybyli goście z całej Polski z zainteresowaniem oglądali m.in. wyroby z chrustu, miniatury

i obrazy olejne, fotografie na płótnie, wyroby artystyczne ze szkła, firany i serwetki szydełkowe. Można było zobaczyć, w jaki sposób np. powstaje tkanina dwuosnowowa na warsztacie tkackim. A na estradzie w centralnym miejscu placu rozbrzmiała muzyka, popłynęły pieśni. Uwagę widzów przyciągały oryginalne, kolorowe stroje i pełne wdzięku oraz ekspresji tańce.

Tatarów reprezentowały dwa zespoły: wileńskie „Alije” (czyli „Kwiatki”), prowadzony przez nieustrudzonego Alika Melecha oraz baszkirska profesjonalna grupa taneczno-wokalna „Asman” („Niebiosy”). W „Niebiosach” tańczy i śpiewa młodzież z wiosek leżących nieopodal Ufy. Występowali również śpiewacy i tancerze z Hajnówki, grecki „Peristeri” („Gołąbek”), który przyjechał z Wrocławia, karaimski „Dostlar” („Przyjaciele”) z Warszawy oraz zespół romski. Było naprawdę na co patrzeć i czego słuchać. Zmęczeni mogli pokrzepić się lodami lub wyrobami mlecznymi, a ci, którzy zachowali więcej energii, wybierali strzelanie z łuku. Można było odwiedzić tatarską jurte, gdzie prezentowano tatarskie, oczywiście, herby.

Nieopodal, na budynku Muzeum Ziemi Sokółskiej, odsłonięto uroczyste tablicę, upamiętniającą podskarbiego litewskiego Antoniego Tyzenhauza, któremu miasto zawdzięcza m.in. swój układ urbanistyczny. Następnie, w sali kina „Sokół”, odbyła się sesja popularno-naukowa, związana z dziejami osadnictwa tatarskiego na Podlasiu. Jej gośćmi byli m.in. poseł na Sejm RP Krzysztof Jurgiel, senator RP Jan Dobrzyński, wicemarszałek podlaski Mieczysław Baszko i pełnomocnik wojewody podlaskiego Maciej Józef Tefelski. Przybył również zwierzchnik polskich muzułmanów mufti Tomasz Miśkiewicz. Po powitaniu zebranych, prezes Lokalnej Grupy Działania „Szlak Tatarski”, Piotr Bujwicki, odczytał pismo Prezydenta RP, skierowane do organizatorów Akademii. Podziękowano i pogratulowano przy tej okazji Józefowi Jusufowi Konopackiemu, będącemu jej faktycznym twórcą.

W części naukowej, prof. Józef Maroszek z Uniwersytetu Białostockiego omówił ślady osadnictwa tatarskiego na Podlasiu, dr Katarzyna Warmińska z Uniwersytetu Jagiellońskiego przedstawiła swoje refleksje nad tatarską kulturą tu i teraz, dr Aleksander Miśkiewicz (Uniwersytet Białostocki) zaprezentował udział Tatarów w Wojsku Polskim, a dr Artur Konopacki (Uniwersytet Białostocki) zajął się analizowaniem zawartości tatarskich testamen-

tów.

W godzinach popołudniowych z tatarskimi pieśniami i tańcami zapoznali się mieszkańcy Krynek, zaś w niedalekich Kruszyńianach trwał już I Festiwal Tradycji i Kultury Tatarów Polskich. Podobnie jak w ubiegłym roku przygotowała go Dżenneta Bogdanowicz z „Tatarskiej Juryty”. Pobocza szosy – daleko przed i daleko za wioską – zastawione były samochodami. Ludzie odwiedzali meczet i miziar, ale przede wszystkim rozgościli się na całym placu przed „Tatarską Jurta”. Miejsca przy stołach były bezustannie zajęte: jedzono, tańczono, śpiewano, kupowano, najwyraźniej w świetle rozmawiano. Wśród pobratymców, przybyłych tego dnia do Kruszyńian, byli m.in. Halina Szahidewicz, Maria Aleksandrowicz-Bukin, Melika Czechowska i Michał Czechowski, Adam Szczęsnowicz, Joanna Bocheńska.

Ogromnym powodzeniem cieszyły się, jak zawsze zresztą, warsztaty kulinarne. Tym razem zainteresowani wprawiali się nie tylko w przyrządzaniu przysmaków tatarskiej kuchni. Można było zapoznać się również ze specjalami tureckimi oraz śląskimi. Na chętnych cierpliwie czekały wierzchowce, w powietrzu śmigwały strzały z tatarskiego łuku, baszkirscy Tatarzy uczyli swych tańców, zaś Indianin w pełnym ceremonialnym stroju nie odmawiał ustawienia się do pamiątkowej fotografii. Interesujący pokaz działania dali funkcjonariusze Straży Granicznej. Dostojny przedstawiciel szlachty godnie przechadzał się wśród tłumu. Wiele osób odwiedzało kruszyńiański meczet, gdzie Dżemil Gembicki opowiadał o Tatarach, muzułmanach oraz islamie. Potem, droga prowadziła zazwyczaj dalej, na miziar.

Gdy zapadł już zmierzch i zapłonęły ogniska, uciehła muzyka, by na chwilę dać miejsce poezji. Chyba dobrze wpięły się te wiersze z tatarskimi (i nie tylko) odniesieniami w gorący wieczór, bo głoszący je aszyk uszedł przecie cało... Potem były jeszcze tańce, jeszcze rozbrzmiewał śpiew, aż niebo rozgorzało od wspaniałych, mieniących się kolorowymi skrami sztucznych ogni. Tak bawiono się niefrasobliwie tego pięknego dnia we wspólnej małej ojczyźnie Polaków i Tatarów. Następnego zaś dnia na stadionie w Sokółce czekały kolejne atrakcje: pokaz uzbrojenia i sposobu walki tatarskiej oraz strzelanie z łuku.

Te niedzielne emocje na sokólskim stadionie opatrzono hasłem „Koń w tradycji tatarsko-polskiej”. I rzeczywiście

konie było akuradne, a na nich dzielni zbrojni mężowie. Co jakiś czas grzmiąły wystrzały oraz rozlegał się szczeł oręża. Oczywiście, największą frajdę miały z tego wszystkiego dzieci, chociaż w oczach wielu statecznych mężczyzn można było dostrzec momentami błysk tęsknoty za kulbaką i szablą...

Tak minęły trzy udane dni w pięknej Sokółce i Kruszynianach. Gospodarze mają pełne prawo do zadowolenia, bowiem zadowoleni byli goście. Każdy chce powrócić tu za rok.

(20.08.2008)

Z prawdziwą przyjemnością informujemy, że 26 września 2008 roku na Uniwersytecie Medycznym w Białymstoku swą rozprawę doktorską obroniła znana i ceniona przedstawicielka tatarskiej społeczności **Maria Aleksandrowicz-Bukin** uzyskując tytuł doktora nauk medycznych.

Serdecznie gratulujemy tego osiągnięcia i życzymy dalszych sukcesów zawodowych i osobistych.

*Mufti oraz Najwyższe Kolegium Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP
Redakcja „Życia Tatarskiego”
Przyjaciele i znajomi*

Maciej Musa Konopacki „Człowiekiem Dialogu”!

Z wielką radością dowiedzieliśmy się, że 15 listopada 2008 roku nasz pobratymiec, publicysta, propagator pojednania religijnego, działacz społeczny, powszechnie ceniony **Maciej Musa Konopacki** za całokształt działań na rzecz porozumienia oraz dialogu między chrześcijaństwem i islamem, uhonorowany został przez Radę Wspólną Katolików i Muzułmanów tytułem **Człowieka Dialogu**.

Serdecznie gratulujemy Maciejowi Musie Konopackiemu tego godnego, wielce zasłużonego miana. Jego życie i kilkudziesięcioletnia działalność bezsprzecznie dowodzą, że tytuł „Człowieka Dialogu” dostał się właściwej osobie.

Z najlepszymi życzeniami

*Mufti oraz Najwyższe Kolegium Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP
Redakcja „Życia Tatarskiego”
Przyjaciele*

Macieju Muso, Drogi Bracie z Plemienia,

Pozdrawiam Cię najserdeczniej i gratuluję tego zaszczytnego tytułu Człowiek Dialogu.

Porozumienie i poszanowanie, godne traktowanie własnych i cudzych tradycji oraz wiary, świadomość dobra tkwiącego w ludziach - to tylko niektóre z istotnych dla Ciebie wartości.

Robisz tak wiele dla tatarskiej społeczności, dla muzułmańsko-chrześcijańskiego dialogu - z bezustanną pamięcią o tym co było, pracujesz dla przyszłości.

Cieszę się, że Cię znam.

Musa Czachorowski

Maciej Musa Konopacki “Człowiekiem Dialogu”!

15.11.2008 Rada Wspólna Katolików i Muzułmanów na Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu podjęła uchwałę o przyznaniu **Maciejowi Musie Konopackiemu**, nestorowi polskich Tatarów, tytułu „Człowieka Dialogu” za całokształt jego działań na rzecz porozumienia oraz dialogu między chrześcijaństwem i islamem.

Maciej Musa Konopacki urodził się w 1926 r. w Wilnie w rodzinie muzułmańskiej tatarskiego pochodzenia. Od wielu lat zaangażowany jest w działalność popularyzującą ideę porozumienia i dialogu chrześcijańsko-muzułmańskiego, także publicystyczną, m.in. w prasie katolickiej. Wygłasza odczyty w instytucjach kościelnych, nie wyłączając seminariów duchownych, orędując na rzecz porozumienia między obiema religiami. W 2000 r. Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu nadał mu tytuł

Honorowego Wykładowcy, a w latach 1997-1998 pełnił funkcję Sekretarza Generalnego Rady Wspólnej Katolików i Muzułmanów.

Maciej Musa Konopacki aktywny jest także w dziedzinie dialogu międzykulturowego. W 1955 r. ukończył studia rusycystyczne na Uniwersytecie Warszawskim, potem zajmował się polsko-białoruskimi związkami w literaturze pięknej na przełomie XIX i XX wieku. Opublikował wiele artykułów na temat historii i współczesności Tatarszczyzny m.in. w „Przeglądzie Orientalistycznym”, organie Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego, dla którego zakładał oddział w Gdańsku. Jego znaczący dorobek w tej dziedzinie odnotował Informator Sejmowy z 2003 r. „Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce”.

Dzięki jego działalności powstały stałe ekspozycje w Społecznym Muzeum w Sokółce oraz w Muzeum Historycznym w Białymstoku, poświęcone zabytkom wspólnoty tatarskiej.

Maciej Musa Konopacki mieszka w Sopocie.

W imieniu Rady Wspólnej Katolików i Muzułmanów **Agata Skowron-Nalborczyk** Sekretarz Generalny RWKM

Na zdjęciu: Maciej Musa Konopacki (z lewej strony), pod dekoracji Złotym Krzyżem Zasługi, meczet w Gdańsku, 1 lipca 2007 r. Fot. Michał Łyszczarz

Tatarskie wiersze

*W połowie kwietnia br. ukazał się kolejny tomik wierszy Musy Czachorowskiego: Na zawsze * Habceżda. Opublikowany jako inicjatywa wydawnicza Centrum Kultury Tatarów Polskich w Gdańsku, będąca, być może, możliwością szerszej prezentacji twórczości naszych tatarskich autorów. Tym razem, oprócz wierszy – po polsku i rosyjsku - znajdziemy tu tekst prof. Marka M. Dziekana. Jest on posłowiem, nie tylko bardzo ciekawie interpretującym wiersze Czachorowskiego, ale i próbującym umiejscowić jego poezję w szerszym kontekście. Interesujące jest również to, iż prof. Dziekan, jako czytelnik i analityk, towarzyszył dwóm wcześniejszym tomikom tego autora: W życiu na niby oraz Samotności. Oto, jak odebrał on Na zawsze * Habceżda:*

Testament Agaj-Hana

Marek M. Dziekan

Najnowszy, dwujęzyczny, polsko-rosyjski zbiór wierszy Musy Czachorowskiego zdecydowanie różni się od dwóch poprzednich (*W życiu na niby* i *Samotność*), ale nie ilustruje żadnego konkretnego etapu w jego twórczości – daty, pojawiające się pod utworami sięgają od końca lat 80. do roku 2007. Wiąże je jednak klimat i w jakimś sensie tematyka, choć w żadnym wypadku *Na zawsze* to nie tomik monotematyczny.

W stosunku do ostatnich publikacji tematyka uległa zmianie, pozostały jednak najbardziej charakterystyczne cechy poezji Czachorowskiego – przede wszystkim owa dotykana niemal gęstość wypowiedzi – tak opisów, jak i refleksji. W tatarskim kontekście motywów przeważających w warstwie obrazowej tomik nasuwa skojarzenia z gotycką powieścią Krasińskiego o Agaj-Hanie, gdzie także ścigają się po stepie tatarskie rumaki, gdzie „jeźdźcy i konie czarne, czasem tylko koń zamignie jak śniady płomień, co wśród nocy krząta się po mogile; podnieś oczy w górę, a księżyc jasny, okazały, wyda ci się mały co mniej od słońca; spuść je w dół, a równina i topiele, i drzewa mieszają się ze sobą, nie rozpoznasz, gdzie się wody kończą, a piasku początek, gdzie krzaki przepadają, a czyste zaczyna się pole, jak gdyby gwiazda nocy była marą, na którą spojrzeć pięknie, dopóki w niebiesiech, ale z której mało pociechy na ziemi”. Te same mroczne krajobrazy, ten sam smutek i niepokój – smutek i niepokój stepu. Czy może, jak w tytule tomu poetyckiego polsko-tatarskiego poety Selima Chazbijewicza – mistyka – tutaj raczej tatarskich stepów niż kresów? Motywy kresowe, litewskie, też są tu obecne, umieszczając tatarskość zbioru w kontekście dziejów Tatarów polsko-litewskich, o których tak pisał

Juliusz Słowacki:

„W Tatarze wtenczas... jak w ognistym ptaku
Pał się oczy... stepy przypomina
I słone jakieś jeziora Kipcza...
O których tylko wieść z ojca na syna
Przeszła...”

(*Beniowski, Pieśń VIII*, 241-245)

Czy jednak rzeczywiście chodzi tu o step pojmowany geograficznie, czy choćby kulturowo – jako matecznik „ludów Wielkiego Stepu”, jak określił to rosyjski badacz Lew Gumilow? Może to nie jest uniwersalne odczytanie symboliki, ale dla mnie step to jeden z synonimów smutku, opuszczenia i samotności, owej samotności, której nie dostrzegałem w poprzednim tomiku *Samotność*, a który tu jest dojmujący, podobnie jak przenikliwy jest jego smutek. W zbiorze *Na zawsze* smutek bowiem dominuje – ze smutkiem poeta wspomina dziadów i ojców, ze smutkiem pisze o dzieciach i wnukach – wiersze łączą w sumie pięć pokoleń, stanowiąc jednocześnie rodzaj testamentu, przekazywanego przez „łańcuch tradentów”. Przeszłe pokolenia to smutek przemijania, zaś obecne i przyszłe – smutek niewiedomego. I widać tu samotność poety w owym łańcuchu pokoleń – tamte już odeszły, współczesne mają swoje sprawy. A zatem samotność człowieka dojrzałego, której pozostały tylko smutne wspomnienia własnego dzieciństwa.

Nad tym wszystkim czuwa jednak – z zaświatów, zza zasłony Istnienia, Bóg, o którym przypomina głos muezina oraz – być może jako jego wysłannik – muzułmański sufi, jakże kontrastujący ze stepowymi rumakami. Sufi wskazuje drogę zakochanym: miłość dwojga ludzi, jak to w muzułmańskim mistycyzmie, przekształca się w miłość do Niego – do Boga. *Na zawsze*. To właśnie ten utwór, zaczynający się słowami: „Dobry sufi:

jak dobrze to brzmi” najwyraźniej łączy *Na zawsze* choćby z *Samotnością* – tutaj, podobnie jak w poprzednim tomie wszystko przenika miłość. Szczególnie jednak wbijają się w pamięć sugestywne, działające na wyobraźnię obrazy koni cwałujących po stepie, które pojawiają się prawie w każdym wierszu obok błysku ostrych tatarskich mieczy; Słowacki pisał: „krzywych mieczów błyskawica”... To one – konie i miecze wiążą cały zbiór – i tylko sufiemu, który pojawia się na początku zbioru niczym „Al-Fatiha”, jakoś nie całkiem po drodze ze stepowymi rumakami.

Szczególne wrażenie mogą zrobić na Czytelniku dwa wiersze w formie japońskich haiku. W sposób doskonały poecie udało się uchwycić ową beczasowość i jednocześnie trwanie, charakterystyczne dla tej formy poetyckiej. Jednocześnie dostrzegamy tutaj bez-przestrzeń: to może być tatarski step, ale może być każde niemal inne miejsce – byle rosły tam topole i byle był tak ktoś, dla kogo step jest żywym wspomnieniem, żywą metaforą trwania pokoleń i żywą pamięcią przeszłości, jak w cytowanym wyżej fragmencie Słowackiego. Pamięcią, która wzrasta na tle czystego, błękitnego nieba bezkresu.

Jest zatem *Na zawsze* migotliwą mozaiką obrazów i uczuć: miłości do kobiety, miłości do Boga, szacunku dla pokoleń minionych i czułości wobec własnego potomstwa. Czułości także – chyba – w stosunku do własnego dzieciństwa, jak w pięknym utworze *Tylko*. To podróż przez step, pozostający w podświadomości i w fizycznym doświadczeniu tatarskiego Wschodu.

Musa Czachorowski, *Na zawsze * Habceżda*, Inicjatywa wydawnicza Centrum Kultury Tatarów Polskich w Gdańsku, Agencja Wydawnicza „Argi”, Soleczniki – Wrocław 2008, ISBN 978-83-60425-21-3

Lietuvos ir Lenkijos totoriai Kosciuškos sukilime

ARKADIUSZ KOLODZIEJCZYK

Lenkijos ir Lietuvos totorių istorijai skirta nemažai mokslinių straipsnių¹. Daugiau tyrimų buvo atlikta II Respublikos metais, kai šia tematika susidomėjo totorių inteligentijos bei lenkų istorikų grupelė. Nuo 1970-ųjų pabaigos tęsiasi savotiškas mokslinės ir istorinės publicistikos renesansas totorių tema bei neblėsta susidomėjimas ryšiais su Rytų šalimis. Publikuojama vis daugiau knygų, periodinių leidinių², organizuojamos mokslinės konferencijos. Tyrinėtojai daugiausia dėmesio skiria totorių apgyvendinimui, jų karinių dalinių kovoms Abiejų Tautų Respublikos karuose, teisinei totorių padėčiai, jų heraldikai ir materialinės kultūros istorijai.

Apie totorių dalyvavimą XVIII a. antrosios pusės karuose, kai buvo ginamas Abiejų Tautų Respublikos suverenitetas, paskelbta nemažai publikacijų, skirtų Baro konfederacijai, 1792 m. lenkų – rusų karui ir Kosciuškos sukilimui³, tačiau iki šiol nėra šiai temai skirtos atskiros monografijos. Kaip vieną iš pagrindinių publikuotų šaltinių galima paminėti 1999 m.⁴ išleistą „1774–1794 metų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės karininkų sąrašą“, kuomet totoriai tarnavo priešakinės sargybos pulkuose. Publikuoti ir kiti įdomūs šaltiniai, bylojantys apie totorių karinius veiksmus valstybės⁵ smukimo laikotarpiu. Daugiausia tyrinėtojų dėmesio sulaukė 4-tojo LDK priešakinės

sargybos pulko vadas, daugelio karinių žygių ir mūšių dalyvis generolas Juzefas Bielakas (1741–1794).⁶ Kitiems totorių vadams, pasižymėjusiems karininkams, dalyvavusiems karuose už savo antrosios tėvynės nepriklausomybę, retai skiriami straipsniai šaltiniuose ar biografių sąvaduose. Tarp jų pirmiausia reikia paminėti pulkininką Jakubą Azulevičių (1731 arba 1745–1794), 6-tojo priešakinės sargybos pulko vadą⁷.

1777 m. kovą LDK kariuomenėje buvo 5 priešakinės sargybos pulkai: 1-asis J. K. M. ir Respublikos priešakinės sargybos pulkas, vadovaujamas Mustafos Abrahamo Murzos Tuhan-Baranovskio, 2-asis Lietuvos Didžiosios buožės priešakinės sargybos pulkas, 3-asis Lauko Buožės priešakinės sargybos pulkas, 4-asis pulkas, kuriam vadovavo Juzefas Bielakas, 5-tasis, vadovaujamas Ignaco Poniačovskio. Iš viso pulkuose tarnavo 1360 žmonių. Ketverių metų seimas numatė suvienodinti kariuomenės organizaciją. Priešakinės sargybos pulkuose turėjo tarnauti 5490 kavaleristų: penkiuose pulkuose turėjo tarnauti po 1098 karininkus ir kareivius (štabas ir 8 vėliavos po 135 žirgus). Šie skaičiai netrukus buvo sumažinti iki 812 1-ajam pulkui ir po 612 – likusiems. Etatai, nors ir iki galo neišnaudoti, išlaikyti iki 1794 m. sukilimo pradžios.

1792 m. birželio mėn. įkurtas naujas pulkas, kurio vadu tapo Aleksandras Ulanas (7-asis pulkas), o liepos mėn. Karališkųjų rūmų dalinys, vadovaujamas

Jakubo Azulevičiaus, prijungtas prie LDK kariuomenės, tapo 6-tuoju priešakinės sargybos pulku⁸.

Priešakinės sargybos pulkai dalyvavo 1792 m. kare⁹. Kai valdžią perėmė Torgovicos konfederatai, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Generalinė Konfederacija išformavo 7-tąjį A. Ulanų pulką (etatiniai 500 žirgai; 1792 m. rugsėjį – 409 žirgai). Prieš pat sukilimo pradžią, anksčiau 1794 m. pavasarį, priešakinės sargybos pulkuose tarnavo: 1-ajame – Michalo Kirkoro – 812 etatinių žirgų (faktiškai – 613), 2-ajame – Didžiosios Buožės – 612 (493), 3-ajame – Lauko Buožės – 612 (522), 4-ajame – Juzefo Bielako – 612 (596), 5-ajame – Stanislovo Biševskio – 612 (532); 6-ajame – Jakubo Azulevičiaus – 612 (461). Iš viso tarnavo 3872 karininkų ir kareivių, visoms vietoms užimti trūko 655 žmonių, arba 18 proc.¹⁰ reikiamo skaičiaus.

Šie pulkai buvo disciplinuoti, kovingi, gerai vadovaujami – tai įrodė septynerių metų karo, Baro konfederacijos ir 1792 m. mūšiai. Čia verta paminėti Augusto III ir pirmųjų Augusto Poniačovskio valdymo metų žinovo Jendžejaus Kitovičiaus žodžius: „į šiuos (lengvuosius) dalinius pasirenkama ne tik pati šlėkta: draugais čia būti nedraudžiama ir ne šlėktos atstovui ir totoriui, todėl daug ten tarnavo totorių (...). Šiuose daliniuose tarnavo rotmistrai ir kiti totorių karininkai: jiems vadovaujant patikimiau buvo kareiviams mokama alga. Totoriai būdami taupūs ir blaivaus būdo – nebuvo linkę skriausti kitų neišmokėta alga (...)“¹¹. Prisiminimų autorius turėjo omeny, kad tuomet dažnai pasitaikydavo atvejų, kai vadai ir karininkai piktnaudžiaudavo savo pavaldinių alga. Lietuvos totoriai tarnavo visuose šešiuose pulkuose, bet daugiausia jų buvo 1-ajame, 4-ajame ir 6-ajame, vadovaujamuose pulkininko M. Kirkoro, generolo J. Bielako ir pulkininko J. Azulevičiaus.

1-asis priešakinės sargybos pulkas įkurtas 1776 m. Nuo 1790 m. daliniui vadovavo Michalas Kirkoras. 1980 metais jis buvo karaliaus adjutantas, priklausė masonų ložei „Izidės šventykla“. Šis pulkas dalyvavo keliuose 1792 metų mūšiuose. Karininkai čia daugiausia buvo totoriai. Iš 64 karininkų, tarnavusių dalinyje nuo 1776 iki 1794 metų (į šį skaičių neįeina felčeriai), 53 buvo totoriai (83 procentai)¹².

(Nukelta į 26-ą psl.)

1-ojo priešakinės sargybos 1-ojo Karališkosios didenybės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ulonų pulko karininkas. 1777–1792 m.

1-ojo priešakinės sargybos 1-ojo Karališkosios didenybės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ulonų pulko ulonas ir ir eilinis. 1777–1792 m.

1-ojo priešakinės sargybos pulko karininkas, ulonas ir eilinis (geltona spalva)

Lietuvos ir Lenkijos totoriai Kosciuškos sukilime

(Atkelta iš 25-to psl.)

Nuo 1791 metų majoro pareigas pulke ėjo Jakubas Tuhan Murza Baranovskis, kariuomenėje tarnavęs nuo 1752 metų. 1794 m. liepos 30 d. jis tapo papulkininkiu¹³. Pasibaigus sukilimui, Baranovskis įstojo į prūsų kariuomenę ir totorių pulke gavo pulkininko laipsnį. Kvartermeisteris buvo Zachariašas Korickis, vėliavoms vadovavo M. Kirkoras, papulkininkis Juzefas Bosovskis, Jakubas Baranovskis (totorius), Abrahamas Reiževskis (totorius), Juzefas Kričinskis (totorius), Mustafa Baranovskis (totorius), Michalas Miloševičius ir Janas Achmatovičius (totorius).

2-asis priešakinės sargybos pulkas įkurtas 1776 metais. 1792 m. kare jis didesnio vaidmens neatliko. Šiam daliniui nuo 1793 m. liepos mėn. vadovavo LDK etmonas, Torgovicos konfederatas Šimonas Marcinas Kosakovskis; pulkininko pareigas ėjo Augustinas Kadlubinskis. Nuo 1776 iki 1794 metų iš 45 karininkų 20 buvo totoriai (44 procentai). 3-ajai vėliavai vadovavo Maciejus Abramovičius, o nuo 1793 m. majoras buvo Mustafa Rizvanovičius¹⁴.

3-asis priešakinės sargybos pulkas įkurtas 1776 m. iš lengvųjų kavalerijos vėliavų. 1792 m. jis kariavo prie Želvos. Pulkui vadovavo lauko etmonas. Ketverių metų seimui panaikinus lauko buožes, generolu majoru tapo Michalas Zabiela. Iš 50 karininkų, tarnavusių nuo

1794 metų, 17 buvo totoriai. Nuo 1793 m. rugpjūčio mėn. pulkininko ir komendanto pareigas ėjo Jakubas Tuhan-Murza Baranovskis, o nuo 1794 m. rotmistrai buvo Stefanas Achmatovičius, Gazejus Ulanas ir Juzefas Baranovskis¹⁵.

Žinomiausias buvo 4-tasis priešakinės sargybos pulkas, įkurtas 1733 m. ir sudarytas iš Kijevo vaivados Juzefo Potockio dvaro totorių vėliavų. Šis dalinys kovėsi mūšiuose prie Sviežno, Miro, Želvos, Izabelino, Mscibovo ir Bresto. Nuo 1764 m. komendanto pareigos patikėtos generolui majorui J. Bieliakui, o po jo mirties 1794 m. – pulkininkui Mustafai Achmatovičiui. Minėtu laikotarpiu iš 54 dalinio karininkų 49 buvo totoriai¹⁶. 1794 m. pulkininkas buvo Mustafa Achmatovičius¹⁷, majoras – Samuelis Bieliakas (generolo sūnus – mirė 1823 m., palaidotas Studziankoje), rotmistrai Janas Kienskis, Samuelis Juzefovičius¹⁸, Juzefas Ulanas ir M. Achmatovičius.

Taip pat ilga 5-ojo priešakinės sargybos pulko istorija. Dalinys įkurtas 1733 m. iš J. Potockio dvaro totorių vėliavų. Po trisdešimties metų tarnybos Saksonijos kariuomenėje 1764 m. jis perėjo į tarnybą Abiejų Tautų Respublikai. 1794 m. pulko komendantas buvo pulkininkas, o vėliau generolas majoras Stanislavas Biševskis. Iš 53 karininkų, tarnavusių iki Kosciuškos sukilimo, 32 buvo totorių kilmės (60 procentų). Majoras buvo Aleksandras Achmatovičius, rotmistrai – Bilalas

Talkovskis, Janas Chaleckis, Samuelis Kšečkovskis, Abrahamas Maslovskis¹⁹.

6-asis priešakinės sargybos pulkas įkurtas tik 1762 m., performavus karališkąjį pulką, kuriam vadovavo pulkininkas Jakubas Azulevičius (nuo 1775 m.). 1778 m. keliaudamas po Lenkiją anglas Viljamas Koksas apie karaliaus raitelius rašė: „Tai daugiausia totoriai, dauguma – Mahometo tikejimo išpažinėjai, jais galima visiškai pasitikėti. Šis korpusas sudarytas iš ponų ir pavaldinių. Visi jie sudaro kavalerijos eskadroną, tačiau apsiginklavę nevienodai: kiekvienas iš jų – nepaisant rango – nešiojasi kardą ir pistoletą, tačiau ponai turi taip pat ietį (apie 10 pėdų ilgio); kiti vietoj iečių apsiginklavę štuceriu. Jų apranga susideda iš aukštos žalios ir raudonos spalvos kailinės kepurės ir tokios pat spalvos kelnų, pridengiančių iki kulnų batus, bei balto sijono, siekiančio kelius. Galvas apsiskutę kaip ir lenkai. Jų ietys, kurių galuose plevėsuoja kregždės uodegos formos ilga raudonos ir juodos spalvos vėliavėlė, yra trumpesnės ir silpnesnės nei Austrijos kroatų ietys, bet nešiojamos ir naudojamos taip pat vikriai ir grakščiai. Šie žmonės – įvairaus ūgio, tačiau atrodo gražiai ir dailiai, nors jų sijonai ir iš po jų išlindusios kelnės labai iškraipo jų figūras. Žirgai, kuriais jie jodinėja, yra apie 14 uolekčių aukščio, labai stiprūs ir energingi. Lenkija žinoma dėl savo žirgų rasės, ir prūsų karalius visada juos įsigydavo savo raitininkams. Tačiau paskutiniai pilietiniai karai beveik visiškai išnaikino šią rasę, todėl didikai dabar žirgus perka iš totorių“²⁰.

Daugumą 6-tojo pulko karininkų sudarė totoriai. Iš 44 karininkų, tarnavusių iki 1794 m., 73 proc. buvo totorių kilmės. Be J. Azulevičiaus, papulkininkio pareigas taip pat ėjo Elijašas Sobolevskis, majoro – Elijašas Chaleckis, rotmistrai – Mustafa Šumskis, Gazejus Ulanas, Aleksandras Talkovskis²¹.

1794 m. pavasarį 1-asis priešakinės sargybos pulkas buvo įsikūręs Vidzuose, 5-asis – Jonavoje, 2-asis pulkas – Anykščiuose. Iš šešių dalinio vėliavų 3 buvo pasiskirsčiusios prie prūsų sienos ir po vieną Augustave, Suchovolėje ir Štabine²². 4-asis dalinys buvo išsidėstęs Janave prie Bugo ir jo apylinkėse. Lucko vyskupas, poetas ir istorikas Adamas Naruševičius 1793 m. liepos 7 d. taip rašė karaliui Stanislovui Augustui: „Janave

2-ojo priešakinės sargybos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Didžiojo etmono ulonų pulko karininkas. 1777 – 1792 m.

2-ojo priešakinės sargybos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Didžiojo etmono ulonų pulko ulonas ir eilinis. 1777 – 1792 m.

2-ojo Priešakinės sargybos pulko karininkas, ulonas ir eilinis (mėlyna spalva)

stovi dalis Bieliako pulko, vadovaujama rotmistro Juzefovičiaus. Nuo karinės vadovybės ir komendanto sulaukiu mandagaus elgesio, jie mums draugiški, saugodami mus, todėl turėčiau jiems atsilyginti dėkingumu“. Tų pat metų spalio 1 d. vyskupas pranešė karaliui: „mano Janavas ir artimi kaimai jaučiasi ramūs, nes juose apsisistojo du Bieliako pulko eskadronai, tačiau šie anksčiau minėtieji [kaimai, kuriuose buvo apsisistojusi rusų kariuomenė – A. K.] jokių lengvatų neturėjo“²³.

Prieš 1794 m. sukilimą priešakinės sargybos raitininkų daliniai demonstravo geresnę kovinę parengtį ir buvo geriau išmokyti nei lietuvių kariuomenės raitininkai. Tą pabrėžė kruopštus Kosciuškos sukilimo tyrinėtojas Stanislavas Herbstas. Jis rašė: „Daug blogiau buvo tautinėje kariuomenėje, kur eiliniams buvo taikomi griežti reikalavimai, įskaitant ir fizines bausmes. Menka disciplina trukdė įvesti tvarką ir drausmę. Karininkai beveik visada niekino tarnybą, nedalyvaudavo mokymuose. Geriausias brigadas, apšaudytas paskutiniame mūšyje, užgrobė rusai. Priešakinės sargybos daliniai pasižymėjo didesne drausme. Visi jie buvo patyrę mūšio lauke, 1793 m. dalis jų prasiskverbė iš Ukrainos į Lenkiją“²⁴.

(Bus daugiau)

**Iš lenkų kalbos vertė Alicija Grigutytė
Redagavo Adas Jakubauskas**

¹ Pavyzdžiui: J. Talko-Hrynciewicz, *Muślimowiecylitzw. TatarzyLitewscy*, Kraków 1924; S. Dziadulewicz, *Herbarz rodzin tatarskich w Polsce*, Wilno

1929; S. Kryczyński, *Tatarzy litewscy. Próba monografii historyczno-etnograficznej*, Warszawa 1938 („Rocznik Tatarski” III t.); J. Sobczak, *Polozenie prawne ludności tatarskiej w Wielkim Księstwie Litewskim*, Warszawa-Poznań 1984; P. Borawski, A. Dubiński, *Tatarzy polscy. Dzieje, obrzędy, legendy, tradycje*, Warszawa 1986; J. Tyszkiewicz, *Tatarzy na Litwie i w Polsce. Studia z dziejów XIII-XVIII.*, Warszawa 1989; A. Miśkiewicz, *Tatarzy polscy 1918-1939*, Warszawa 1990; J. Wiśniewski, *Osadnictwo tatarskie w Sokólskim i na Pólnocnym Podlasiu*, „Rocznik Białostocki”, XVI t., 1989. P. 325-405; A. Kołodziejczyk, *Rozprawy i studia dziejów TatarówLitewsko-polskich i islamu w Polsce w XVII-XX wieku*, Siedlce 1997; idem, *Cmentarzemużulmańskie w Polsce*, Warszawa 1998; su senąja literatūra supažindina: L. Najman-Mirza Kryczyński, *Bibliografia do historii Tatarów polskich*, Zamość 1935.

² „Życie Mużulmańskie” – Lenkijos Musulmonų religinės sąjungos žurnalas - (nuo 1986 m. nereguliariai einantis kvartalinis žurnalas); „Rocznik Mużulmański” – leidėjas Musulmonų vienybės draugija, I t., 1992; „Rocznik Tatarów Polskich” – leidėjas Lenkijos totorių sąjunga, I t., 1993.

³ Pavyzdžiui: B. Gembarzewski, *Rodowody pułków polskich i oddziałów równoległych od roku 1717 do roku 1831*, Warszawa 1925; K. Górski, *Historia jazdy polskiej*, Kraków 1894; W. Konopczyński, *Kazimierz Pułaski*, Kraków 1931; S. Kryczyński, *Tatarzy litewscy...*; T. Korzon, *Dzieje wojen i wojskowości w Polsce*, t. III, Kraków 1912; idem, *Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta*, I-VI t., Kraków 1885-1886; H. Mościcki, *General Jasiński i powstanie kościuszkowskie*, Warszawa (1917). idem, *Dzieje porzbirowe Litwy i Rusi*, t. 1772 - 1800. Wilno 1913; Z. Sulek, *Sprzysiężenie Jakuba Jasińskiego*, Warszawa 1982; J. Tyszkiewicz, *Z historii Tatarów polskich 1794 - 1944*, Pułtusk 1998; A. Wolański, *Wojna polsko-rosyjska 1792 /.*, II t. *Kampania litewska*, Poznań 1922 (naujas

leidimas, Warszawa 1996); L. Żytkowicz, *Litwa i Korona w 1794 /.*, „Ateneum Wileńskie”, t. XII, 1937.

⁴ *Wojsko Wielkiego Księstwa Litewskiego. Oficerowie wojska Wielkiego Księstwa Litewskiego 177-1794. Spisy. Sztab, Kawaleria, Artyleria, Wojska Inżynieryjne i Piechota. Bendrautoriai M. Machynia, V. Rakutis, Cz. Szrednicki*, Kraków 1999.

⁵ S. Kryczyński, *Materiały do historii pułków tatarskich w Polsce*, „Rocznik Tatarski”, II t., 1935; S. Tuhan - Baranowski, *Z aktów wojskowych o Tatarach litewskich 1782-1792*, „Ateneum Wileńskie”, 1929 sąs. 1-2.

⁶ S. Kryczyński, *General Józef Bielak (1741-1794)*, „Rocznik Tatarski” I t., 1932, idem, *Bielak Józef*, PSB, II t., 1936; J. Tyszkiewicz, *Józefa Bielaka służba żołnierska i jego udział w insurekcji kościuszkowskiej*, „Rocznik Tatarów Polskich”, II t., 1994; idem, *Kampanie 1792 i 1794 roku TVPułku Przedniej Straży wojsk Wielkiego Księstwa Litewskiego*, [w:] idem, *Z historii...*, 19-28 psl.

⁷ S. Kryczyński, *Życiorysy zasłużonych muślimów. Jakub Azulewicz*, „Rocznik Tatarski”, II t., 1935, 407-414 psl.; idem, *Azulewicz Jakub*, PSB, I t., 1935; A. Kołodziejczyk, *Pułkownik Jakub Azulewicz - dowódca 6 Pułku Przedniej Straży Wielkiego Księstwa Litewskiego*, knygoje: *Księga Pamiątkowa profesora Janusza Wojtasika* (spausdinama - Siedlce 2004).

⁸ *Wojsko Wielkiego Księstwa...*, 161 psl.; *Volumina Legum*, 9 t., P.126.; palyginimui: E. Rostworowski, *Sprawa aukcji wojska na tle sytuacji politycznej przed Sejmem Czteroletnim*, Warszawa 1957, P. 140.

⁹ A. Wolański. op. cit., II t., passim.

¹⁰ *Wojsko Wielkiego Księstwa...*, P. 162.

¹¹ J. Kitowicz, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, Wrocław 1951, P. 322, 324.

¹² B. Gembarzewski, op. cit., P. 13-15.; *Wojsko Wielkiego Księstwa...*, P. 164-165.

¹³ PSB, I t., P. 280.; *Wojsko Wielkiego Księstwa...*, P. 175.: J. Grobicki, *Kawalerzyści polscy w służbie obcych mocarstw w dobie napoleońskiej 1799-1815*, „Przegląd Kawaleryjski”, 1930, 4 sąs., P. 213.

¹⁴ *Wojsko Wielkiego Księstwa...*, P.184-185.

¹⁵ Ten pat, P. 198-209.

¹⁶ Ten pat, 211-212 psl.; B. Gembarzewski, op. cit., P. 15.

¹⁷ PSB, I t., P. 19.

¹⁸ Palyginimui: A. Kołodziejczyk, *Major Samuel Józefowicz (1726-1812?) - oficer jazdy tatarskiej Wielkiego Księstwa Litewskiego*, „Rocznik Białkopodlaski”, XII t., 2004 (spausdinama).

¹⁹ *Wojsko Wielkiego Księstwa...*, P. 227-241.

²⁰ W. Coxe, *Podróż po Polsce 1778 roku*, knygoje: *Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*. [vadas: S. Zawadzki, I t., Warszawa 1965, P. 607-608.

²¹ *Wojsko Wielkiego Księstwa...*, 242-255 psl.; B. Gembarzewski, op. cit., P. 15.

²² S. Herbst, *Z dziejów wojskowych powstania kościuszkowskiego 1794 roku*, Warszawa 1983, 38-39 psl.; Z. Sulek, op. cit., P. 133.

²³ *Korespondencja Adama Naruszewicza 1762-1796*. J. Platt, Wrocław 1959, P. 450, 464.

²⁴ S. Herbst, op. cit., P. 41.

3-jojo Priešakinės sargybos pulko karininkas, ulonas ir eilinis (raudona spalva)

3-jojo priešakinės sargybos Lietuvis Dėdžionis Kunigaikštaitis Lauko etmono ulona pulko ulonas ir eilinis. 1777 - 1792 m.

JOKŪBO DZIENAJEVIČIAUS DIENORAŠTIS

(*Tėsinys, pradžia 2006 m. Nr. 11 – 12 (99 – 100), 2007 m. Nr. 1-2 (101 – 102), Nr. 3 – 4 (103 – 104), Nr. 5-6 (105 – 106), Nr. 7-8 (107 – 108), Nr. 9-10 (109 – 110), 11-12 (111 – 112), 2008 m. Nr. 1-3 (113 – 115).*)

Kai iš Užumilsio persikėlėme gyventi į Raižių centrą ir apsigyvenome vartotojų kooperatyvo name, kur pradėjau dirbti, atsirado naujų artimesnių kaimynų.

Juozas Aleksandravičius buvo mano artimiausias kaimynas, nes ant jo žemės buvo pastatytas kooperatinis namas. Jis buvo vedęs mano geradarijo Stepo Makulavičiaus (Molliuko) dukterį **Elmyrą**, mano vienmetę. Vaikų neturėjo.

Buvo jis, palyginti, geras žmogus, tik mėgo išgerti, patriukšmauti. Kelis kartus gavau nuo jo į snukį, kad negėriau. Bet kažkodėl jis manęs klausydavo. Būdavo, išgėręs triukšmauja, lenda muštis. Niekas neatkalbės. O aš prieinu, prašau nusiraminti, ir jis paklauso, nusiramina.

Buvo su juo man įsimintinas nuotykis. Važiudavau dažnai į Kauną nusipirkti prekių parduotuvei su kaimynais, vežančiais ten parduoti daržovių. Pinigų už tai iš manęs neimdavo. O Aleksandravičius, atvirksčiai, dar mane pavaišindavo, kad tik išgerčiau su juo. Vieną kartą, jam pardavus daržoves ir man pasikrovus į jo vežimą mano prekes, išgėrėme „Piliečių“ restorane (Valančiaus gatvėje) ir važiuojuome namo. Tarp Kauno ir Garliavos mus lenkė dvikinkis veržimas, prisėstas gal šešių vyrų. Aleksandravičius nesidavė pralenkiamas, vis pakreipdamas vežimą skersai plento. Tada mus lenkiantis važnyčiotojas, iššokęs iš savo vežimo ir pribėgęs prie mūsų, pradėjo tvoti Aleksandravičiui ažuoliniu botkočiu per nugarą, per galvą. Gelbėdamas kaimyną, aš stvėriau vežime gulėjusį kotą ir užsimojau juo ant užpuoliko, tas pasilenkė, ir kotas iš inercijos man išslydo iš rankų. Aš iššokau iš vežimo pakelti įrankio, o tuo tarpu subėgęs iš kito vežimo vyrai aptvojo mane tuo įrankiu. O Aleksandravičius sau nuvažiavo. Nuvažiavo ir antras vežimas, o aš sėdžiu plento pakraštyje su sumušta koja, galvodamas, kaip nusigauti bent iki Garliavos. Einu šlubčiodamas, ogi žiūriu, grįžta Aleksandravičius, apsižiūrėjęs Garliavoje, kad manęs vežime nėra.

Kitą kartą Aleksandravičius važiavo, susidėjęs arkliais su mano dėde Jonu Dzienajevičiumi. O aš tada važiavau kitom rogėm su svainiu Motiejumi Makavecku. Aleksandravičius varė arklius kiek galėdamas. Dėdė jam neleido smarkiai varyti arklių, dėl to abu susiginčio. Tada

Aleksandravičius iškinkė dėdės kumelaitę, į dvikinkes roges pakinkė savo žilį ir nuvažiavo. Šiaip taip su Motiejumi sugavome tą kumelaitę, pririšome prie savo rogių, įsodinome ir dėdę. Ir vis dėlto mano gerasis kaimynas mirė tragiškai.

Jo ūkis ribojosi su **Juozu Chazbija- vičiaus** ūkiu. Pats Chazbijevičius ir jo žmona buvo keistoki žmonės. Mažai su kuo bendravo, nesugyvendavo su kaimynais, o ypač su Juozu Aleksandravičiumi. Kadangi abiejų sodybos buvo arti viena kitos, tai kildavo amžini bėrimai dėl prapjautos pradalgės pievoje, dėl vištų iškapstyty lysvių ir panašiai.

Nepagerėjo santykiai ir jau susitvėrus Raižių tarybiniam ūkiui. Tarybinis ūkis paskyrė jų karvėms pievos sklypus gretimai vienas kito, ir vėl vaidai. Ėjo Aleksandravičius į savo pievą per Chazbijevičiaus pievą, o tas jį apmėtė akmenimis ir plytomis. Pataikė į galvą ir užmušė kaimyną. Mirė Aleksandravičius, o Chazbijevičius iš kalėjimo grįžo luošas.

Likusi po vyro mirties viena mano bendraamžė Elmyra, su kuria dar ganiau karves, pasiėmė pas save jaunesniosios savo sesers Felicijos nepilno proto dukrą, paskui atsisakė jos bendrijos, pardavė namą savo vyresnės sesers Zosės sūnui Motiejui Makaveckui ir baigė savo dienas su jo šeima.

Raižiuose buvo bene penkios **Chaleckų** šeimos.

Labiausiai man įsimintina **Chaleckų** šeima, vadinama **Cesiolkais**. Cesiolka lenkiškai – toks įrankis, kuriuo skaptuojamas medis, pavyzdžiui, darant medinę nekočę ar lovį. Sako, nuėjo Chaleckas pas kaimyną paskolinti šio įrankio ir užmiršo pavadinimą. Grįžo namo pasiklausti, pakeliui pas kaimyną vis kartojė : cesiolka, cesiolka... Taip ir prigijo pravardė „Cesiolka“.

Iš senių, kuriuos atsimentu, buvo dvi šeimos – broliai **Juozas** ir **Dovydas (vadinamas Daučiuliu) Chaleckai**. Dar buvo sesuo, kuri taip ir mirė netekėjusi.

Juozas Chaleckas turėjo tris sūnus – **Jokūbą, Stepą** ir **Siuleimaną**. Pažinojau juos, kai grįžo iš karo evakuacijos, berods 1920 metais. Kai šeima kaip karo pabėgėliai po Pirmojo pasaulinio karo grįžo į gimtinę iš Rusijos, ūkyje liko vyriausias Juozo sūnus Jokūbas, pravardžiuojamas „Ciesiolka“. Senų Chaleckų 12 ha ūkis tapo nedalomas.

Vyriausias **Jokūbas Chaleckas (Cesiolka)** buvo vienas iš mano artimiausių kaimynų mano naujoje gyvenamojoje vietoje Raižiuose, su kuriuo teko kartu dirbti ir turėti nepavydėtinų santykių. Jis buvo

žemažiūris, bet, sako, jaunystėje buvo šaunus vaikas, geras šokėjas. Įsimylėjo jis gana gražią caro policijos valdininko – pristavo ar uriadniko Aukštadvaryje dukterį. O toji irgi įsimylėjo šaunuinį vaikyną. Merginos tėvas nenorėjo išleisti jos už Jokūbo Chalecko, tad jis ją išvogė iš tėvo ir slapta susituokė. Ši įvyki man pasakoją mano motina ir teta Ieva iš Aukštadvario. Merginai slapta susidėti daiktus ir pabėgti iš tėvų padėjo jos draugė, mano teta Ieva, o Jokūbas jos laukė su padvada miestelyje ir nuvežė naktį į Raižius, kur ir susituokė. Gal todėl Jokūbas bijojo, kad ir aš nepavogčiau jo dukters Felicijos, kuriai simpatizavau.

Kai 1928 m. pradėjau dirbti Raižių vartotojų kooperatyvo parduotuvėje vedėju, Jokūbas Chaleckas buvo šio kooperatyvo valdybos narys, kooperatyvo išdininkas, vykdė prekių tiekėjo ir kasininko pareigas iki 1931 metų, tvarkė buhalteriją, užpirkdavo ir atveždavo prekes. Pagal jo rekomendaciją man duodavo skolon prekes urmo prekybos parduotuvėse Alytuje ir Kaune.

Kai Jokūbo vaikai išsiskirstė ir mirė jo pavogtoji žmona, jis susituokė su mano geradarijo Stepo Makulavičiaus (Molliuko) seserimi Emilija. Ji buvo gimusi su perskelta viršutine lūpa, kuri buvo sutvarkyta operacijos būdu, prisiuvus iš kitos kūno vietos išpjautą odos gabalą. Dėl to ji kalbėjo ne visiškai aiškiai, per nosį. Ji turėjo užgyvenusi su samdiniu vaiką, kuris greitai mirė. Jų sodyboje paskui gyveno mano pusserės Liusės Milkamanavičiūtės (Vilčinskienės) šeima.

Su vyriausiuoju Jokūbo Chalecko sūnumi **Jonu**, jaunesniu už mane gal trejais-ketveriais metais, draugavome, kol jis mokėsi gimnazijoje, leidome šapirografu, kaip anksčiau minejau, satyrinį laikraštį, iki jis nenukalbino mano simpatijos Marytės Jablonskaitės.

Antroji Jokūbo atžala **Felicija** irgi buvo mano simpatija. Ji ištekėjo už turtuolio Danieliaus Janušausko iš Vaikutiškių. Tėvas jam skyrė 20 ha žemės Bazoruose. Po vedybų Felicijos susitiktai man taip ir neteko. Po karo jie persikėlė gyventi į Vilnių. Danielius dirbo kažkur Žvėryne. Jų sūnus, sako, gydytojas...

Trečias Jokūbo Chalecko vaikas buvo sūnus **Stepas**, jaunesnis už mane bent dvylika metų, išėjęs žentuosna pas Stepą Makulavičių (Molliuką), vedęs jo jauniausią dukterį Feliciją. Su jo dukterimi susituokė mano seserėnas Romas Makaveckas.

Buvo dar du Jokūbo Chalecko vaikai –

jauniausieji **Juozas ir Sonia**. Mačiau juos tik mažus... Visi sūnūs buvo pašto darbuotojai ir visi jau mirę.

Stepas Chaleckas, vadinamas „Carevskiu“, buvo vidurinis iš trijų Juozo Chalecko (Cesiolkos) sūnų. Stepas nuėjo žentuosna pas vienišą kuprotą moterį Aleksandravičienę į Ceraučiznos kaimą (nuo to ir Carevskis), kuri buvo įdukrinusi savo giminaitei raižiškio Bajezeto Makavecko (Baziulio) jaunesnę dukrą. Taip jis tapo 20 ha ūkio savininku, kitus 10 ha pardavė, už tuos pinigus pasistatė trobesius ir gavo pravarde „Carevskis“. Stepas Chaleckas pasistatė gražiausius ir aukščiausius namus apylinkėje, kuriuos dengė skarda manos svainis merkiniškis Jonas Gembickas.

Stepas Chaleckas apie 1930 metus buvo Raižių pieno perdirbimo bendrovės valdybos narys ir kasininkas bei separatorinio punkto valdybos pirmininkas.

Mano santykiai su juo buvo geri. Nepaisant turinio skirtumo, jis mane gerbė, stengėsi padėti, aš dalyvaudavau pas jį talkose per rugiapjūtę. Kai aš pagaliau sutariau vestuves su savo žmona Felicija ir nepaprašiau Stepo į vestuves, jis mane sugėdino. Reikėjo ištaisyti savo klaidą. Nuėjau į Ceraučizną priešpaskutinę dieną iki vestuvių kviesti jo šeimos. Ir Chaleckienė sugebėjo per vieną dieną nusipirkti medžiagos ir pasiūti palaidinę, kad galėtų dalyvauti mano vestuvėse.

Kai Lietuvoje 1940 m. įkūrė Tarybų valdžią ir buvo paskelbti rinkimai į Liaudies Seimą, Stepas pasisiūlė būti rinkimų balsavimo komisijos nariu, motyvuodamas tuo, kad turi šiuose reikaluose patyrimą. Mūsų keliai išsiskyrė, kai aš išvažiavau į Varėną. Tada Stepas man priekaištavo, kad mečiau paštą. Jo šeima 1950 m. buvo išvežta, o kai grįžo, apsigyveno Rudaminioje. Jų namuose įsikūrė mokykla.

Teko porą kartų Stepą Chalecką matyti po to. Pirmą kartą, kai mirė mano draugas Stepas Selimavičius (Maciutkutis). Jo laidotuvėse Carevskis man papriekaištavo, kad atėjau be kepturės.

– Turbūt ne musulmonas, - pajuokavo jis.

Paskutinį kartą jį mačiau, kai jis iš Rudaminos atvažiavo į Varėną pas mane, kad paliudyčiau jo darbą Butrimonių pieno perdirbimo bendrovėje darbo stažui papildyti, ieškant pensijos. Berods pensiją gavo, bet netrukus mirė. Teko matyti jo sūnų, tikrą tėvo atvaizdą.

Jaunesnysis Juozo Chalecko (Cesiolkos) sūnus **Siuleimanas Chaleckas**, vos grįžęs iš evakuacijos, įstojo į Lietuvos karo mokyklą ir tapo karininku. Vedė dvarininko Aleksandravičiaus iš Sepioniškių ar iš Stakliškių dukterį – mano tolimą gi-

minaitę, užsitarnavo kapitono laipsnį, mirė dar prieškaryje. Raižiuose tai buvo pirmas įvykis, kai musulmoną laidojo karste ir su orkestru, ir dar su kariniu.

Bene vėliausiai į tėviškę iš evakuacijos Kazanėje grįžo mula Adomas Chaleckas su nevedusiu broliu hodža Motiejumi Chalecku, taip pat muezinas – irgi Adomas Chaleckas.

Hodža Motiejus Chaleckas iš karto ėmėsi mokyti vaikus tikybos, taisydamas buvusių hodžų nenuoseklų mokymą. Todėl ir aš turėjau iškalti iš naujo Koraną, kurį jau, rodos, gerai mokėjau, kai dėstė Stepas Makulavičius (Molliukas). Atsimenu jo vieną pamokymą:

– Kas eina teisingu – dešiniuoju keliu, tas papuls į rojų, o kas kairiuoju keliu eis, tas pateks į pragarą.

Jis mirė taip ir nevedęs...

Jo brolis **mula Adomas Chaleckas** buvo gerai įsisavinęs tikybos dalykus, arabišką raštą „graužė kaip ropę“, turėjo gerą balsą, buvo malonu klausytis jo giedojimo per pamaldas. Tarpukario Lietuvoje civilinės metrikacijos nebuvo, tad kiekvienoje parapijoje dvasiškiams vesdavo savo parapijose metrikacijos – gimimo, vedybų, mirties, skyrybų užrašų knygas ir, reikalui esant, išduodavo parapijiečiams ištraukas iš tų knygų – metrikas. Mūsų mula Adomas Chaleckas šiaip taip vesdavo tuos užrašus, kol jie buvo daromi rusų kalba. O kai pradėta vesti užrašus lietuvių kalba, jis prašydavo tai padaryti kitų. Paaugęs tai darydavo jo sūnus, o kai jis išvyko, nuolatiniu mulos raštininku tapau aš.

Mula Adomas Chaleckas buvo vedęs gana gražią ir inteligentišką merginą iš kadaise pagarsėjusios Makulavičių šeimos. Jos vienas brolis, berods, buvo generolas, viena sesuo buvo išteklėjusi už didžiažemio Janušausko iš Vaikutiškių, kita – už muezino Adomo Chalecko. Grįžę iš Kazanės, jie atsivežė vieną sūnų, kokiais ketveriais metais už mane jaunesnį **Borisą**. O Raižiuose gimė dar dvi dukros – Liusė ir Zina. Tai buvo, kaip man atrodė, laimingiausia šeima. Borisas su Jonu Chalecku (Cesiolka) buvo vieninteliai, galėję mokyti gimnazijoje. Iš mūsų kaimo mergaitės gimnazistės buvo tik Liusė ir Zina. Juk mula, be savo ūkio, turėjo ir 10 ha parapijinės žemės, gaudavo atlyginimą iš valdžios. O kur dar pajamos už šliūbus, krikštynas, laidotuves... Nemažos pajamos būdavo ir metinių švenčių metu. Pasibaigus pamaldoms, mula, muezinas ir hodža sveikindavo su švente kiekvieną parapijietį, dalyvavusį pamaldose, paduodamas ranką ir pasibučiuodamas. Kiekvienas pasveikintas išsprausdavo į ranką dvasininkui banknotą: mažiau pasiturintis – litą, turtingesnis – tris, pen-

kis ar dešimt. Kai per Kurban-bairamą totoriai, aukodami Dievui, pjaudavo jautį ar aviną, mulai mokėdavo atlyginimą už maldą ir dar atiduodavo ketvirtį papjauto galvijų mėsos – pusę užpakalinės dalies. O kurbaną turtingesnieji pjaudavo ne tik per Kurban-bairamą, bet ir per laidotuves. Pavyzdžiui, Nemėžyje per kiekvienas laidotuves papjaudavo nors gaidį, tuo sukeldami nuostabą kitatikiams. Jungtuvės ir azanai buvo atliekami namuose, ne mečetėje, todėl mulai tekdavo važiuoti savo arkliais duoti šliūbą ar azaną gana toli – po keliasdešimt kilometrų, imant su savimi vežiką. Kai kada važiuoti su mula į vestuves tekdavo ir man kaip furmonui, ypač kai vykdavo mano giminių vedybos. Važiudavo mula ir būrys Korano skaitovų (kurandžėjų) ir į večeres – mirusiųjų paminėjimus.

Mula turėjo pirmą Raižiuose baterinį keturių lempų radijo aparatą. Mulos sūnus Borisas, baigęs gimnaziją ir įsidarbines munitinėje Virbalyje, už Kybartų, nusipirko vokišką radijo imtuvą „Telefunken“, pradėjo pas tėvą statyti radijo anteną. Anteną tais laikais kabindavo ant aukštų stulpų, kokių 100 metrų ilgio. Jiems pastatyti reikėdavo daug jėgos. Jų statymo talkoje dalyvavau ir aš. Borisas kaip munitininkas galėjo pereiti Lietuvos-Vokietijos sieną į vokiškąjį Eitkūnų miestą, dabar, berods Sovietišką. Iš ten jis parsivežė įvairių gėrimų – romo, konjako, likerio, kurių pirmą kartą gyvenime teko paragauti per minėtą talką. Borisas vienintelis Raižiuose įsigijo ir motociklą, kuriuo teko pasivažinėti ir man ir kuriuo jis vos neužmušė savo motinos, važiudamas į Vilnių.

Su mulos šeima mano santykiai buvo geri. Mulienė mane gerbė. Tai buvo trečioji šeima, kurios aš nebuvau numatęs prašyti į savo vestuves. Pati pasiprašė į vestuves kaimyninio Jurgelionių dvaro atžala Irena Bujalskaitė.

Bujalskai buvo tikri lenkai, bet šeiminkauti jie nemokėjo. Jų namas buvo mūrinis (jame šiais laikais buvo įkurta aštuonmetė mokykla), bet kiti trobesiai buvo apgriuvē, be stogų. Ordinarščikiai (kumečiai) čia neužsibūdavo, nes jiems dvaras negalėjo tinkamai atsilyginti. Gal vienintelės pastovesnės jų pajamos buvo iš didelio dvaro sodo. Iš jo obuolių gamindavo vyną, kurį parduodavo, išlaikytą keletą metų. Šio vyno teko ir man paragauti. O gyventi Bujalskas mėgo ištaigingai. Todėl dvaras buvo visiškai praskolintas.

Bujalskienės brolis Golombevskis mane mokė pas dvarininką Daunoravičių Ardiškėse. Vėliau Bujalskai ateidavo į mano parduotuvę apsipirkti, daugiausia bargan. Kai Bujalskų vyresnioji duktė

JOKŪBO DZIENAJEVIČIAUS DIENORAŠTIS

(Atkelta iš 29-o psl.)

ištekėjo už Lietuvos vokiečio, jos vyro sesuo Gerda, atvažiavusi į svečius, visada užeidavo pas mane, kad aš ją palydėčiau į Jurgelionis, nes ji bijodavo dvare buvusių palaidų šunų. Kai kada išeidavome su Gerda ir Irena Bujalskyte pasivaikščioti. Duodavo man paskaityti knygų iš savo bibliotekos. Taip aš pirmą kartą susipažinau su vokiečių poeto Henriko Heinės kūryba, išversta į rusų kalbą.

1941 m. Bujalskus išvežė į Rytus. Išvežė ir jų vyresniąją dukterį, kuri buvo apsinavojusi pas mane Jiezne, kai važiavo pas motiną ir ten pateko per patį vežimą. Taigi Irena Bujalskaitė sutiko mane Butrimonių turguje ir sako:

– Panie Jokobie, objasn dla mnie, czemu ne prosisz na wesele?..

Turėjau atsiprašyti ir pakviesti.

Taip buvo ir su trečiaja šeima. Mulienė, sutikusi mane, pasakė:

– Rodos, gyvename gražiai, Liusė ir Zina irgi gerbia tave, labai nori dalyvauti tavo vestuvėse.

Argi atsakysi? Taip vestuvėse ir susirinko margas būrys – totoriai, lietuviai, lenkai. Buvo čia ir mokytojai Grinkai, ir Butrimonių pienininkas Stanevičius.

Kai 1939 m. prasidėjo Antrasis pasaulinis karas, Lietuvoje buvo tik apie tūkstantis totorių ir dvi mahometonų parapijos – Raižių ir Kauno (trečioji neveikianti mečetė buvo apie Kalvariją), o Vilnijos krašte buvo 10 tūkstančių totorių ir per 10 parapijų. Todėl okupuotoje Lenkijos teritorijoje buvo vyresnysis dvasininkas muftijus. Išnykus sienai su Vilniaus kraštu, mulos sūnus Borisas Chaleckas tapo muftijaus sekretoriumi. Mokėdamas vokiečių kalbą, jis vaidino didelį vaidmenį hitlerinės okupacijos metu. Jis buvo Lietuvos totorių išvykimo į Krymą, kur vokiečiai planavo įkurti totorių autonominę respubliką, iniciatorius. Tačiau Borisas apsaugojo totoriukus nuo išvežimo darbams į Vokietiją. Kai rusų armija artinosi prie Vilniaus, mula Adomas Chaleckas jau buvo miręs. Borisas atvažiavo su mašina į Raižius, pasiėmė motiną ir seseris ir pasitraukė į Vokietiją. Iš ten, sako, persikraustė į Argentina. Girdėjau, kad jaunesnioji jo sesuo Zina ten mirė.

Muezinas Adomas Chaleckas buvo vedęs mulos Adomo Chalecko žmonos seserį Makulavičiūtę. Jinai mirė karo metu. Grįžo muezinas iš Kazanės su trimis vaikais – dukra **Felicija** ir sūnumis **Aleksandru** ir **Jonu**. Vedė antrą kartą nebe pirmos jaunystės Abunevičiūtę iš Čeraučiznos,

mūsų kaimyno Jono Abunevičiaus seserį. Gimė dar vienas sūnus **Mikas**.

Duktė ištekėjo už Jono Chazbijavičiaus.

Mirus mulai Adomui Chaleckui, muezinas Adomas Chaleckas tapo mula. Jau po karo jam teko dalyvauti kažkokiam musulmonų dvasininkijos suvažiavime Taškente. Pasakojo man, kaip jis skrido lėktuvu, kokie malonūs buvo lakūnai, ką matė ir girdėjo skrisdamas ir tame suvažiavime.

Nors buvo smerkiamos mišrios santuokos, jų neišvengė ir musulmonų dvasininkijos vaikai. Štai abiejų minėtų Chaleckų svainio Janušausko iš Vaikutiškių vyresnioji duktė Elena ištekėjo už lietuvių karininko Žalnerausko. Jaunesnioji jo duktė Nadia buvo išmilyjęsi pusbroliu Aleksandru, muezino Adomo Chalecko sūnu, ir dėl to nusinuodijo. Aleksandras nuėjo žentuosna pas Selimavičių Abraomą. Kai jo žmona mirė, jis vedė lietuvę. Ir jaunesnis Adomo Chalecko sūnus Jonas jau pokario metais vedė lietuvę, gyveno Varėnoje.

Stepas (Mustafa) Chaleckas buvo trečias mula, mirus abiem Adomams Chaleckams. Kai Kaune pastatė mečetę, kurios statybą finansavo Lietuvos vyriausybė Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Vytauto jubiliejaus garbei 1930 metais, iškilo klausimas, kas taps šios mečetės mula. Buvo vienas, gerai įkandęs musulmoniškas apeigas ir arabiškas maldas, – Kostas Asanavičius, gyvenęs Kaune. Bet jis buvo iš neturtingųjų – bežemis, darbininkas. Netiko. Buvo siūlyta šį postą užimti ir man. Pats neturėjau patraukimo, o ir mano turtinė padėtis tam nelabai tiko. Todėl mula tapo Mustafa Chaleckas-Iziuniukas.

Kai mirė ir antras mula Adomas, Stepas Chaleckas tapo Raižių mula. Tai buvo bene vienas pažangiausių mulų. Jis nelabai tikėjo maldomis. Vykė savo funkcijas „iš pareigos“. Per pamaldas skaitoma viena ilga malda, garbinanti nuo senovės visokius chanus ir bekus. Mustafa be baimės „sugriešyti“ išėmė iš maldos teksto tų chanų vardus. Jau turėdamas apie 100 metų, Mustafa dar skaitė be akinių.

Turėjo jis tris vaikus – sūnus **Joną** ir **Juožą** ir dukrą **Zosę**.

Zosė ištekėjo už mano draugo Stepo Selimavičiaus, kuris jau senokai miręs.

Jonas tapo invalidu. Jis buvo vedęs Feliciją Radlinskaitę, kuri jį metė. Jonas vėliau vedė lietuvę, dirbo kūriku kažkur apie Jurbarką.

Mustafa turėjo dar jaunesnį brolią – **Samuelį Chalecką (Samūnį)** – tai buvo kuprotas vaikas, senbernis, mėgėjas lošti

„akį“ iš pinigų, gerokai išgerti ir geriant užkandžiauti tik saldainiais. Buvo gerokai vyresnis už mano bendraamžius. Vėliau jis vedė našlę Emiliją Vilčinskaitę (Chaleckienę), mirė anksti.

Dar liko vienas Chaleckas Raižiuose, kurio nepaminėjau. Tai **Dovydas Chaleckas, vadinamas Daučiuliu**, iš „Cesiolkų“ šeimos. Kiti vadino jį Cizoriku, t. y. lenktiniu peiliu. Mat jis, nors ir senas, eidavo tiesiai, palinkęs ne į priekį, o į užpakalį. Dovydas iš pirmos žmonos turėjo du vaikus – **Aleksandrą, vadinamą Liuta**, dukrą **Eleną**, ištekėjusią už kailiadirbio Aleksandravičiaus, mano tetos vyro pusbrolio. Gyveno jie Onuškyje.

Su Liuta mes draugavome, nors jis buvo vyresnis už mane bent ketveriais metais. Jis mane dažnai pavaduodavo grietinės nugriebimo punkte, kai reikėdavo kur nors išvykti. Buvau jo pabrolis, kai vedė mano svainio Makavecko Motiejaus seserį Emiliją.

Liuta buvo ramus vaikas, nešoko su merginomis, visi iš jo šaipėsi. Pas mane vakarais susirinkdavo nemažai jaunimo ir ne jaunimo palošti kortomis ar mažojo biljardo pažaisiti, o kartu ir išgerti. Atsimenu, kartą vyrai sumanė lažybas – jeigu Liuta suvalgys keturias virtines riestainių (bent po šimtą kiekvienoje virtinėje), tai vyrai pastatys litrą. Ir Liuta sutiko. Valgė, valgė ir suvalgė... Žinoma, paslapčia jam padėjome valgyti. Litras buvo išgertas.

Liuta jau senokai miręs.

Iš antros žmonos Dovydas Chaleckas (buvo vedęs Janušauskaitę iš Bazorų) turėjo tris vaikus – sūnų **Juožą** ir dukras **Ievą** bei **Marytę**.

Juožas vedė mano pusseserę Limą Dzienajevičiūtę, o Marytė ištekėjo už mano pusbrolio Stepo Dzienajevičiaus.

Tik Ieva liko netekėjusi.

Štai ir visi Chaleckai iš Raižių.

O jų buvo ir Adamonyse. Pats toliausias prie Taucionių kaimo buvo **Juožas Chaleckas, vadinamas Cipuku**. Tai tolesnis mano giminaitis pagal tėvą. Jis turėjo du sūnus – **Stepą** ir **Abrahamą**, o taip pat dvi dukras – **Elžbietą** ir **Emiliją**.

Stepas buvo vedęs Emiliją Vilčinskaitę. Jis greitai mirė, palikdamas vieną dukrą, o žmona, kaip anksčiau minėjau, ištekėjo už kuproto Samūnio Chalecko.

Vyresnioji Ziunė (Elžbieta) mirė netekėjusi.

Jaunesnioji Emilija ištekėjo už bežemio Chasienio Bairašausko, kuris atėjo pas ją į žentus.

Pas Cipukus tekdavo kartais lanky-

tis kaip pas gimines. Ten ir susipažinau su Ridzvanavičiais iš Krokialaukio, nes Ridzvanavičienė buvo giminė Chaleckienei ir atvažiuodavo per Bairamus į Adamonis. Susipažinau su Emilija Ridzvanavičiūte, kuriai vėliau piršausi, bet nevedžiau.

Atskirai reikėtų paminėti jauniausiąjį Cipukų sūnų **Abrahamą Chaleką**, vadinamą **Abramuška**, kiek jaunesnį už mane. Namuose jis nepritaipo, uždariau kitur, darė cementinius vamzdžius šuliniams, kasė šulinius ir leido į juos tuos vamzdžius. Kasė šulinį jis ir prie mano namų grietinės nugriebimo punktui. Vedė jis tolimą mano giminaitę Ramanauskaitę, turėjo dvi dukteris ir su žmona išsiskyrė. Išvažiavo į tada garsų Tadaravo garinį malūną už Kruonio miestelio, kur veždavo pikliavoti miltus ir ražiškiai. Ten susidėjo su vietine mergina ir galiausiai persikėlė į Nemėžį, kur pasistatė namą. Čia jis ir mirė, nors labai nenorėjo mirti. Jo kapas yra šalia mano sūnų Stepo ir Alekso kapų.

Kita Chalekų šeima Adamonių kaime vadinama **Samūnio (Samuelio Chalecko) vardu**. Senio neatsimenu. Jų šeimoje buvo sūnus, irgi **Samūnis (Samuelis)**, ir trys dukros – **Rozalija**, vyresnė už mane, **Marytė** – mano vienmetė ir jauniausioji **Zosė**. Ten aš irgi dažnai lankydavau – man simpatizavo Marytė. Iš pradžių ražiškiai ten rinkdavosi pasiklausyti radijo. Mat Samūniukas pats pirmasis apylinkėje įsigijo detektorinį radijo aparatą su dviem porom ausinių. Išardžius ausines po vieną, galima buvo klausytis radijo laidų iš Kauno net keturiems žmonėms. Be to, Samūniukas turėjo gana erdvų kambarį su lentinėmis grindimis, ir ten dažnai buvo rengiamos vakaruškos.

Senosios Samūnienės sesuo buvo Adomo Jakubausko iš Žadiškių žmona, ir Jakubauskų šeima čia dažnai svečiavosi. Adomas Jakubauskas nors ir didžiažemis, bet keistokas žmogus. Turėjo jis keturis ar penkis vaikus, ir visi buvo nekrikštyti. Kai mula jį pradėjo gėdinti už tai, Adomas pagaliau nusprendė pakrikštyti visus vaikus iš karto, pardavęs mišką ar kelis ha žemės. Vyriausiajai krikštijamai buvo jau 14 metų. Vieno Jakubauskučio krikštatėviu teko būti man.

Simas Samuniukas, atėjus laikui atlikti karinę tarnybą, stojo savanoriu į dragūnų pulką, kuris buvo suformuotas iš savanorių Alytuje. Dragūnai išeidavo karinį mokymą per 6 mėnesius, o po to jie buvo paleidžiami namo su valdišku arkliais ir karine apranga. Dragūnas namuose turėjo išlaikyti šį arklį, su juo buvo leidžiama dirbti lengvus darbus. Bet kuriuo atveju dragūnas galėjo būti pašauktas į pulką mokymui pratęsti ar karo atveju.

Po karinės tarnybos Samūnis vedė, Marytė ištekėjo už kaimyno Jono Chalecko.

Jauniausioji Zosė sugyveno vaiką su ūkio samdiniu lenku Ogonovskiu ir ištekėjo už jo. Brolis jai skyrė 6 ar 8 ha žemės Trakininkuose, kur Aganauskienė ir apsigyveno.

O vyriausioji Rozalija liko netekėjusi.

Jono Chalecko šeima buvo trečioji Adamonių kaime. Senio neatsimenu. O senė mano atmintyje liko. Ji buvo mano svainio Motiejaus Makavecko teta. Vadinoma ją **Jasiova** nuo vyro Jas (Jonas). Teko lankytis pas juos su Motiejumi, stebėti, kaip ji rūko. Jasiovos dvi dukros buvo jau ištekėjusios – viena už Leono Bazarausko Bazorų kaime, kita už Juozo Baranausko Adamonyse. Namuose augo dar trys sūnūs – **Jonas, Adomas ir Tomas**, su kuriais teko kartu bernauti. Vyrai buvo lėti, beveik nešoko.

Vyriausias Jonas susituokė su Maryte Chalekaite (Samūniana). Po kiek laiko Jonas mirė ir našlė Marytė ištekėjo už ražiškio Dovydo Chalecko, Daučiulio Chalecko iš Cesiolkų sūnaus. Gyveno Adamonyse.

Adomas vedė mano dėdės Jono Dzieniajevičiaus podukrą Feliciją Jakubauskaitę (Alberciana).

Jauniausias Tomas buvo išvykęs laimės ieškoti į Argentiną. Grįžęs iš ten jis vedė mano simpatiją Feliciją Bairašauskaitę iš Jurzdikos (Trakininkų kaimas). Jų jauniausia atžala Jonas vedė mano dukrą Liubą, mes tapome svotais.

Raižių kaime buvo ir keletas Selimavičių šeimų.

Pats turtingiausias Raižiuose buvo **Adomas Selimavičius (Aduška)**. Jo du sūnūs gyveno Amerikoje, o ūkyje liko tik sūnus **Jonas**. Broliai iš Amerikos jam siuntė dolerius, o Jonas pirkė žemę. Ūkis išaugo iki 30 ha. Dėl tos žemės jis ir nukentėjo. Kai 1940 m. jam nurėžė 10 ha, jis, gelbėdamas

tuos hektarus, ištekino savo negražią dukterį už neturtingo vaikiną, mano dėdės posūnio Jokūbo Jakubausko (Alberciko). Neišvengė Jonas Selimavičius ir ištrėmimo.

Šiaip Jonas Selimavičius buvo geras žmogus. Jis man padėdavo mano prekybiniuose reikaluose niekad neatsakydavo paskolinti pinigų užperkant prekes parduotuvei, atvežti jas.

Kitas **Selimavičių** būrys buvo trys broliai – **Motiejus, Abrahamas ir Dovydas**.

Daugiau išsimintina man buvo **Motiejaus Selimavičiaus** šeima (vadinama **Maciutkos**). Jo žmona buvo Chazbijavičiūtė. Eidamas į mokyklą Butrimonyse, visada eidavau per Maciutkos kiemą. Ir beveik kiekvieną kartą Selimavičienė mane pakviesdavo į trobą ir kuo nors pavaišindavo.

Vėliau nebloga draugystė buvo su jų vyresniu sūnumi **Stepu**. Jis buvo jaunesnis už mane, bet kaip vienintelis sūnus su bernais pradėjo vaikščioti būdamas 13 metų. Antras sūnus **Jonas** gimė tik po 12 metų. Abu Maciutkai – vyras ir žmona mirė palyginti jauni nuo infarkto, to neišvengė ir abudu jų sūnūs.

Stepas vedė mulos Mustafos Chalecko dukrą Zosę ir susilaukė trijų sūnų ir mirė neturėdamas ir 50 metų. Ilgokai aš jo nebuvau matęs. Ir vieną kartą, būdamas Raižiuose, nutariau aplankyti seną draugą. Bet gyvo jau neradau. Pakely sužinojau, kad Stepui, šienaujant pievą, pasidarė bloga. Jis, vos parėjęs namo, krito ant laiptų. Mirė nuo infarkto, neprivažiavus ligininės. Teko tik dalyvauti jo laidotuvėse.

Jaunesnysis Jonas, baigęs finansų technikumą Kaune, gavo paskyrimą dirbti Varėnos rajono finansų skyriuje. Apsigyveno pas mane ir gyveno, kol vedė varėniškę Ireną Tamulevičiūtę. Jonas irgi mirė nuo infarkto 1982 m., tesulaukęs 56 metų.

(Bus daugiau)

Sporto festivalis Maskvoje

RADIKAS MAŽITOVAS

Liepos 7-13 dienomis du Lietuvos totorių atstovai dalyvavo II-ajame jaunimo sporto festivalyje, kuris vyko Maskvoje. Šį festivalį organizavo Tarptautinė tautiečių taryba. Mūsiškiai dalyvavo Pasaulinio totorių kongreso kvietimu.

Visą savaitę 881 vaikinai ir mergina iš 40 pasaulio šalių dalyvavo rungtynėse. Iš viso buvo dešimt įvairių sporto šakų, kuriose varžėsi jaunimas. Atskira komanda buvo pristatytas Pasaulinis totorių kongresas (Kazachstanas, Kirgizija, Uzbekistanas, Tatarstanas ir

Baltijos šalys).

Mūsų šalies atstovai dalyvavo šachmatų turnyre, kuris buvo organizuotas T. Petrosiano šachmatų klube. Šiame turnyre dalyvavo 69 šachmatininkai. Nugalėtojais tapo merginos ir vaikinai, kurių vardai jau yra žinomi tarptautiniuose reitinguose. Tarp Baltijos atstovų geriausiai pasirodė Lietuvos dalyvis Albertas Mažitovas, kuris bendroje įskaitoje užėmė 10-ąją vietą.

Tikimės, kad kitame sporto festivalyje dalyvaus daugiau mūsų merginų ir vaikų, gimusių 1993-1995 m.

Pažintis su Kaišiadorių apylinkės totoriškėmis vietovėmis

Šiomet spalio mėn. Kaišiadorių miesto muziejaus darbuotojo Rolando Gustaičio kvietimu Kauno totorių bendruomenės atstovai K. Šafranavičius ir J. Ridzvanavičius apsilankė Kaišiadoryse.

Muziejaus darbuotojai papasakojo, jog Kaišiadorių apylinkėse kadaise gyveno daug totorių. Paties Kaišiadorių miesto pavadinimas kilęs nuo totorių Chaišadarų dvaro, buvusio dabartinio miesto teritorijoje, pavadinimo. Patys Chaišadarai, atrodo, XVIII amžiuje iš LDK išvyko į Turkiją, dvarą perleidę kitiems totoriams – Azulevičiams. Azulevičiai čia gyveno dar XIX amžiuje.

R. Gustaitis parodė Kaišiadorių apylinkių žemėlapi, kuriame pažymėtos vietos, susijusios su čia gyvenusiais totoriais. Mečetės buvo Panerių ir Gudžianų kaimuose.

Svečiai nuvyko į buvusio Chaišadarų dvaro vietą. Tai vietovė miesto pakraštyje prie dabartinių miesto kapinių kitoje geležinkelio pusėje. Ten R. Gustaitis parodė vietą, kur buvo totorių kapinės. Dabar šioje vietoje auga gražus pušynėlis, o buvusių kapinių nėra nė ženklo. Jei tikrai ten buvo totorių kapinės, tai gal vertėtų jas pažymėti paminkliniu akmeniu. Atrodo, senovėje prie dvaro

buvo ir mečetė.

Visai netoli nuo buvusio dvaro jau kitoje geležinkelio pusėje dabartinių miesto kapinių teritorijoje R. Gustaitis parodė vietą, kurioje buvo kitos totorių kapinės. Dabar šioje vietoje pastatyta koplyčia, skirta pokario partizanams atminti. Netoliese ant kalno kažkada buvo trobesiai, kuriuose gyveno totoriai. Reikia pasakyti, jog senovėje mirusieji buvo laidojami netoli nuo gyvenamosios vietos. Taip susidarė didelis mažų kapinių skaičius.

Po to svečiai nuvyko į Panerių kaimą. R. Gustaitis parodė vietą, kurioje kažkada stovėjo totorių mečetė. Deja, dabar šioje vietoje jos nėra nė ženklo. Tai nieko nestebina, nes mečetės būta medinės, ir ji seniai nugriauta. Apie 1960 metus toje vietoje rastas didelis paminklinis akmuo su arabiškais rašmenimis. Šio akmens nuotrauką pateikiame.

Gudžianų kaimo mečetės atvejis yra sudėtingesnis, nes Kaišiadorių apylinkėse yra dvi vietos, kurias galima priskirti šiam kadaise buvusiam kaimui. Tai Gudžionys ir Gudiena. Atstumas tarp jų yra apie 4 km. Sunku pasakyti, kuriame iš šių kaimų buvo minėta mečetė.

Šiek tiek toliau nuo Kaišiadorių Bač-

konyse dar prieš II pasaulinį karą gyveno totoriai Bazarevskiai.

Svečiai sutarė su Kaišiadorių muziejumi palaikyti glaudų ryšį ir keistis dominančia informacija.

„LT“ informacija

Puikiai ir sąžiningai

remontuoja butus kaunietis
Alikas Jakubauskas.

Kreiptis tel. 8 603 02 023,
(8 37) 79 47 28.

Reiškiame gilią užuojautą

Adomui Abunevičiui dėl žmonos
mirties.

Alytaus apskrities totorių bendruomenės
senjorų klubas
Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Dėkoju visiems geros valios žmonėms sunkią valandą padėjusiems netekus žmonos **Zosės Abunevičienės**.
Adomas Abunevičius

DĖKOJAME

Tautinių mažumų ir išeivijos departamentui prie LRV už Lietuvos totorių folkloro ansamblio „Alije“ meninės veiklos įvertinimą.

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkui p. dr. Adui Jakubauskui už neįkainojamą pagalbą rengiant Lietuvos totorių folkloro ansamblio „Alije“ veiklos dešimtmečio jubiliejui skirtą renginį.

Mūsų rėmėjams p. Alijui Aleksandrovičiui ir p. Motiejui Jakubauskui.

Pagarbiai,

*Lietuvos totorių folkloro ansamblio „Alije“ vadovas Alikas Melechas,
choreografė Rima Šimkūnienė, kolektyvas „Alije“*

Lietuvos totoriai

Leidžiamas nuo 1995 m. sausio mėn.

ISSN 1822–2072

Adresas:

R. Kalantos g. 10–17,
LT–52498 Kaunas

El. paštas: jonridz@ktu.lt

Autorių ir redakcijos nuomonės gali nesutapti.

Steigėjai: Romualdas Makaveckas, Galimas Sitdykovas, Adas Jakubauskas

Leidėjas: Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Vyriausiasis redaktorius: Galimas Sitdykovas

☎ (8 37) 76 08 16,
el. p. g.sitdykov@ubig.lt

Redaktorius: Adas Jakubauskas

☎ 8 682 72 328

Atsakingasis sekretorius: Jonas Ridzvanavičius

☎ (8 37) 73 68 02

Lietuvių kalbos redaktorė: Jūratė Čirūnaitė

☎ (8 37) 22 73 26

Tikėjimo klausimai: Romas Jakubauskas

☎ 8 674 17 710

Kultūros paveldas: Galina Miškinienė

☎ 8 615 10 166

Vertėjai: Ernestas Jakubauskas

☎ 8 618 28 986

Tatjana Čachorovska

☎ 8 680 76 115

Spausdino: KTU spaustuvė, užsakymo Nr. 4. Tiražas – 800 egz.